

CULTURA ROMÂNĂ ÎN IMPAS

REVISTELE UNIUNII SCRITORILOR ÎȘI SUSPENDĂ APARIȚIA

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE

GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

În condițiile creșterii sălbatice a costurilor necesare editării revistelor culturale, Uniunea Scriitorilor se vede obligată să suspende apariția tuturor publicațiilor sale. Este o situație fără precedent, ale cărei consecințe pe termen lung sînt catastrofale. Măsura suspendării rămîne în vigoare pînă cînd guvernul își va asuma răspunderea ce-i revine în sprijinirea culturii naționale.

ANUL II • Nr. 51 [101] • 27 DECEMBRIE 1991 – 8 IANUARIE 1992 • 12 PAGINI – 20 LEI

ANDREI PLEȘU

SPERANȚĂ

S-ar zice că, de la o vreme, competența noastră supremă e disperarea. De la mica disperare cotidiană, pînă la teoria catastrofelor, de la „marginile” disperării (depresie, năncădare, iritabilitate), pînă la „culmile” ei (isterie, apostazie, resemnare bolnăvicioasă). Am obținut, prin umbră, consensul: e rău, e foarte rău, nu mai avem nici un motiv de speranță. Speranța nu apare, cînd vorbim astfel, ca o virtute condiționată. Adică o virtute care nu subzistă decît „cu motiv”, sau „în anumite condiții”. Dar este virtutea, în general, compatibilă cu determinismul conjuncturilor? E ca și cum ai spune: „sînt curajos, numai dacã mi se dau garanții de imunitate”, sau „nu mai am nici un motiv să fiu bun”. A-ți pierde speranța cînd circumstanțele nu o mai motivează e a nu o fi avut niciodată și, în orice caz, a nu fi reflectat niciodată la sensul ei. A-ți pierde speranța nu e un accident provocat de împrejurări nefaste, ci un păcat, adică un eșec al sufletului, chiar dacã unul favorizat de împrejurări nefaste. Pentru tot ce se opune speranței din noi poate fi făcută vinovată lumea exterioară (istoria, stihiele, statul). Dar pentru pierderea speranței nu putem învinovăți pe nimeni. E o problemă personală, care nu se reglează pe stradă, la sindicat, sau la tribuna electorală. Se reglează în singurătate, sau în prezența unui duhovnic...

Definitiv corect, speranța nu are nimic de a face cu fericirea. Pentru cei cărora nu-i lipsește nimic, problema speranței nu se pune: ce vom mai ști despre speranță, în clipa cînd vom intra în Paradis? Absența speranței poate fi, așadar, trăită în heie nocturnă, ca disperare și în cheie diurnă, ca speranță împlinită, ca suficiență a indigestității. Prezența speranței, în schimb, e de negîndit fără experiența simultană a lipsei, a precarității, a unei ambianțe dezesperante. Speranța e, în definitiv, un corelativ al catastrofei. Ea își dă întreaga măsură, măsura ei de virtute creștină, cînd nici un „motiv” lumesc nu o mai justifică. Intrucît temelul speranței (ca și al credinței) e exterior lumii contingente, nimic din lumea contingentă nu o poate distoca. Cînd sperii, sperii ca Avraam, „împotriva oricărei speranțe” (cf. Romani, 4, 18). Nu sperii fiindcă ai de ce, ci fiindcă nu ai de ce, în ciuda faptului că nu ai de ce. Speranța nu e replică veselă pe care o dăm unei promisiuni. E mai curînd felul omului credincios de a reacționa la ocultarea promisiunii, e o adevărată la rău. De aceea, speranța fără fisură e o virtute rară. Căci răul absolut, fără fisură, e și el rar. Există însă, uneori, o evidență a răului, o carnalitate a lui

Crucea la Bejan, Hunedoara

care îi conferă o oarecare tentă de absolut și dă speranței adevărate șansa de a se manifesta. Speranța refuză să considere evidența răului drept realitate a răului. În plan metafizic, ea e un mod de a confisca răului orice valoare de adevăr. Tot ce subminează speranța e fals. Numai ceea ce o întreține e adevărat. Mi se va spune că mă complac în abstracțiuni. Și că frigul, deși subminează speranța, nu e fals deloc! E tăios, substanțial, de ne-suportat. Așa e. Dar speranța nu e o virtute nătîngă, o măsluire roză a răului. Ea

nu pretinde că nu e frig, sau că frigul e bun. Ea își poate permite să bombăne, să fie prost-dispusă și, în orice caz, să dirdăie. A-ți păstra speranța în ciuda frigului nu e o ta iluziona cum că frigul nu există. Continui să dirdăi. Dirdăi și sperii! Omul care disperă e înclinat mai nerealist. El face conexiuni enorme: din existența acută a frigului, el inducă, de pildă, inexistența lui Dumnezeu, sau lipsa de sens a vieții. Omul care speră la frigul drept frig. Și socotește că ceea ce e esen-

țial în el nu atîrnă de această „rece” constatare...

Potrivit Evangheliilor, salvatorul lumii, speranța ei ultimă și-a făcut apariția iarna, într-o iesle încălzită numai de răsuflarea vitelor. Așa se străcoară în istorie soluția: în chip discret și mizer. Frigul nu e, în cazul acesta, frig pur și simplu, ci o parabolă a lumii. Iar a spera nu e nimic mai mult decît a fi atent la aburul cald al respirației tale, în care se amestecă, ritmic, respirația vitelor cu respirația lui Dumnezeu.

HOROSCOPI

Președintele (Calul, Peștii, Salcia, Moscova).

Multilateral, iubește teatrul, moda, muzica, S.F.-ul, westernul și Dallas-ul, în general tot ce este legat de curtoazia cu masele. Știe să facă complimente, este volos, ține cu plăcere discursuri. De multe ori are succes în politică, știind să influențeze. Melancolic și curajos, puțin ipocrit, știe dinainte ce vor sau doresc să-i spună sau să audă oamenii. Bun samaritan, calul le oferă ceea ce vor: cînd liniște, cînd lovituri de stat. Ochelarii calului au ajuns legendari. Datorită lor, vede ce nu se vede și nu vede ceea ce e prea vizibil. Mai degrabă talentat decît inteligent, calul e adesea mai degrabă anacronic decît talentat. Este un ins nostalgic. Combinația pe care o reprezintă este amețitoare dar, cunoscîndu-și perfect limitele, el își completează în continuare cunoștințele. Are mult sînge rece, puțin sînge cald; egoist și puțin avar, își pierde repede răbdarea. Dacă îi stă ceva sau cineva în cale îl înlătură fără discuție. Pentru aceasta uzează de absolut toate talentele altora. Nu ascultă sfaturile dintr-o anumită direcție. Foarte harnic, știe să-și gospodărească banii. Deseori renunță de la început la un lucru, indiferent dacă e vorba de dragoste, dacă acesta nu e rentabil. Dar cînd în totul de la capăt. Tenace. Sacrifică totul pentru iubirea adevărată. Un cal îndrăgostit este bolnav. Un pește îndrăgostit este infidel. O salcie îndrăgostită este sălcie. Anul calului este din 60 în 60 de ani. Atunci calul îl se înțimplă lucruri neplăcute. Ultimul an al calului a fost la colectivizare; următorul este în 2028. În momentele sale de Salcie are în el ceva languros. Un tremur apropiat continuu avertizează că Salcia este sensibilă, misterioasă. Îi simți plin de gînduri ascunse, confuze, pe care nu ajunge totdeauna să le limpezească. Știe să profite de trecut. Nu vă încredetă în aerul său blînd. În realitate, el știe ce vrea. Ceilalți nu știu. Melancolic pentru că este poet, îi plac frunzele toamnei și iubirile vechi. Rămîne, de regulă, fidel iubirii de la 12 ani și jumătate. Totuși, nu e nici trist, nici descurajat, nici pesimist. De ce ar fi? Este pretențios și are tendința de a crede că este de esență materialist-divină. Foarte dificil, nu se adaptează situațiilor. Pretinsa lui vulnerabilitate este o poză. Foarte actor, știe să-și joace aparenta slăbiciune și după ce se îngrășă. Nu e un sentimental, ci romantic. Ceea ce îl atrage mai mult în dragoste este latura „stînci, munte, grote, mine, păduri întunecate”. Acolo își placează Salcia iubirile de rînd. Psiholog, are chiar puțin darul prezivizării; îi

place să-și uimească anturajul cu această facultate pe care a utilizat-o atît în timpul cît și după. Viața sa ar fi calmă dacă nu ar avea un gust pronunțat pentru iubirile trădate. Îi place să trădeze și să fie trădat. Suferințele din dragoste fac parte din politica sa. Dacă pretinde că suferă, nu-l credeți, se delectează. Nu răspund la ofense și nici la întrebări. Energie fizică redusă, atenție la tăieturile de orice fel care riscă să se infecteze. A se urmări contactul cu realitatea care este foarte redus.

Deviza preferată: 77%
Combinatii nerecomandabile: Liderul național, China, Miron Cosma, Iosif Constantin Drăgan.

În aceeași zodie: N.S. Hrușciov, Lenin, Diesel, Chopin, guvernul Petru Groza, Ziua internațională a femeii, Tg. Mureș, Carol cel Mare, S.R.I., Dante.

Primul-ministru (Capra-Bivol, Scorpion, Nuc, Delfin)

Combinatii între două rumegetoare, răscombinat cu o arahidă, C.B.S.N.D.-ul are o perioadă tranzitorie de lemn pentru a ajunge la maturitate un mamifer cetaceu care emoționează prin salturile spectaculoase în bazin descoperit. Are un trecut imprevizibil. A avut întotdeauna un prezent neliniștit pentru ceilalți. Într-o viață anterioară a fost corespunzător. Ulterior a devenit indispensabil, C.B.S.N.D.-ul nu poate fi privit în ochi întrucît îi are în locuri diferite. Elegant și sobru, ascetic și laconic, el poate deveni și logoreic. Nu dormiți sub crengile sale dacă nu vă simțiți ciuperca. Nu acceptați compromisiurile la plural, ci numai la singular, într-o ordine adesea desăvîrșită. Pedant

și inepuizabil, încearcă să depășească o angoasă pe care are înfiți ambiția de-a o agrava. Deși modest, iubește cifrele. A ales de mic banul pe tava de la tăierea moșului și l-a rămas fidel. Nu crede în Moș Crăciun, ci numai în F.M.I. Cifrele cu multe zerouri îl fascinează. Generos, împărtășește și altora această subtilitate. Nu are scrupule cînd trebuie să realizeze ceva, dar nici fonduri. Are onestitatea de a nu oferi nimic. Nefințeles de cel din jur, trezește adesea sentimente contradictorii mergînd pînă la grevă. Stăruitor. Nu se știe niciodată pe ce picior dansează. În realitate, nimeni nu știe dacă știe să danseze. Rînd pe rînd acordă și retrace prietenia și chiar dragostea fără nici un motiv. La fel, promisiunile. De fapt, iubește singurătatea. Nu-l credeți. Acest solitar nu e singur niciodată. E sub zodia predecesorului. Îi place să facă surprize. Fire temerară, optează, de regulă, pentru cele neplăcute. Magician. În urma acțiunii sale hipnotice, dolarul curge pe loc sau între maximum șapte lei: 178 (în aval) și 185 (în amonte). Operația preferată: fixing. Faptul că nu și-a propus unificarea cursului leului dovedește că e timid. Atenție: e un timid periculos.

Deviza sa preferată: „Am dat maximum din mine”. În consecință, C.B.S.N.D.-ul se descurcă în zilele noastre cu ceea ce i-a mai rămas. Nu mare lucru. Nici în mine, de altfel.

Combinatii nerecomandabile: Crescent.

În aceeași zodie: Ziua Națiunilor Unite, Regele Mihai, Ziua Armatei, Gilbert Beaud, F.M. Dostoevski, Anda Călugăreanu, Lenin, Danton, Radu Coșagu și...

TIA ȘERBĂNESCU

Asigurăm abonamente avansate la sediul redacției:

Pentru trimestrul întâi al anului 1992, cu ridicarea abonamentului la sediul redacției și cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp. Costul unui astfel de abonament este de 200 de lei pe trimestru (cu o reducere de 40 de lei în raport cu costul real).

Pentru persoanele care nu se pot abona astfel, abonamentele vor fi expediate prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale (144 de lei). Costul unui abonament va fi de 384 de lei pe trimestru.

Pentru cadre didactice, studenții și elevii din provincie, costul unui abonament la Revista „22” pe primul trimestru al anului 1992 va fi doar 192 lei (adică jumătate din prețul obișnuit al unui abonament expedit prin poștă, cealaltă jumătate urmînd a fi suportată de „Institutul pentru Democrație în Estul Europei”, cu sediul la New York). Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 192 lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45103532, BCR, Filiala sector 1, s. „Ara nr. 10”) și o adeverință din care să reiasă că sînt profesori, studenți sau elevi (pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru „Serviciul de difuzare”). Expedierea revistei se va face de către redacție, în costul abonamentului fiind incluse și cheltuielile de expediție.

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22” depunînd costul abonamentului în contul nr. 47 218 1600030 — Banca Comercială Română sector 1, str. Londra nr. 10 (cu specificația: pentru revista „22”) sau trimițînd un cec pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei nr. 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 52 dolari pe an (26 dolari pe 6 luni, 13 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (84 DM anual, 42 DM pentru 6 luni, 21 DM trimestrial, 300 franci francezi anual, 150 franci pentru 6 luni, 75 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 62 dolari anual, 31 dolari pe 6 luni, 15,50 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

ANUNȚ

SOCIETATEA COMERCIALĂ DE IMPORT — EXPORT GEN-TIANA MUNTEXPRES INTERNAȚIONAL S.R.L. face cunoscut cititorilor că pot primi la domiciliu revista „22” prin abonament. Costul unui abonament la revista „22” este: 80 lei/lună, 240 lei/trimestru, 480 lei/semestru, 960 lei/an.

Scrieți pe adresa: Calea Giulești nr. 131 sc. C et. 2 ap. 49 sector 6 București, cod 77811, telefon 57 40 66.

Îi anunțăm pe cititorii noștri că Revista „22” se găsește de vânzare și în librăriile HUMANITAS

Librării HUMANITAS:

- București, Cal. Victoriei 101, tel. 59 44 30
- Iași, str. V. Alecsandri 8, tel. 4 64 33
- Sibiu, bd. N. Bălcescu 16

Expoziții permanente de carte HUMANITAS cu vânzare:

- Bacău, str. N. Bălcescu 12 (Fondul Plastic)
- Blaj, str. 23 August 30 („THETA” SRL)
- Brașov, str. Mureșenilor 1 și bd. Victoriei 10 (Fondul Plastic)

● Craiova, str. Iancu Jianu 26 („OMNISCOP” SRL)

- Galați, str. Eroilor 7 (Fondul Plastic)
- Pitești, Pasajul Victoriei 89 (Galeria de Artă Naivă)

- Timișoara, bd. Revoluției 1989
- Cluj, Piața Universității 11
- Arad, str. Vasile Alecsandri 1

Redacția revistei „22” anunță pe cei interesați (biblioteci, persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi editate în 1990 (nr. 13, 26, 29, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50) și 1991. Donatorii se pot adresa la numărul 14 17 76.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea publicației în străinătate.

Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

Revista „22” primește spre publicare anunțuri de mică și mare publicitate. Relații suplimentare la tel. 14 17 76, la domnul Turcu Nicolae.

EMIL IONESCU

ANUL 1991: O RETROSPECTIVĂ

În ciuda unor aparențe, de multe ori derutante, anul care se încheie a adus o serie de clarificări importante. Mulțumitor, raporturile dintre principalele forțe politice pot fi mai bine evaluate. Cresc, în consecință, și șansele de predicție corectă.

După cum era de așteptat, a trecut un an în care dominația partidului majoritar în parlament a fost categorică. Nu e de aceea exagerat să se spună că, bune sau rele, toate cele întâmplate se datorează aproape exclusiv Frontului. Zona politică cea mai relevantă în această privință a fost parlamentul. S-au spulberat repede speranțele celor care credeau că întâlnirile individuale dintre parlamentari vor conduce cu timpul la flexibilizarea și la diferențierea reacțiilor de grup ale deputaților sau senatorilor F.S.N. Ultimele evenimente nu infirmă decât în parte situația tipică. Parlamentarii F.S.N. au fost (în frunte cu cei doi președinți) locomotivele camerelor. Au impus ritmul dezbaterilor. Au impus legile pe care le-au vrut, aproape mereu în forma dorită. Afirmatia că „Frontul rămâne jupinul” nu a fost așadar fără acoperire.

Mai mulți cunoscători ai vieții parlamentare afirmă totuși că grupurile F.S.N. din cele două camere sînt departe de a fi compacte. Conform acestor aprecieri, grupurile unesc persoane de tendințe diverse, fapt oglindit și de succesivele sciziuni sau dezbateri individuale. Deși ade-

vărată, afirmația implică o nuanțare. Eterogenitatea se reduce, în cele din urmă, la lipsa de identitate ca grup. Lipsa de identitate ideologică, dar și de reprezentativitate socială. Or, în momentul în care nu știi nici ce reprezintă și nici pe cine, reflexele principale sînt căutarea personalității (sau a instituției) tutelare, delimitarea prin negație ori intoleranță, și revenirea la ceea ce ai învățat să faci cel mai bine. Toate aceste tendințe compensatorii s-au manifestat strălucitor în viața parlamentară.

Judecînd după ideologia de vitrină, majoritatea F.S.N. din parlament ar fi trebuit să adopte legi de un etatism moderat. Dar etatismul (excesiv) exista deja, astfel încît nu rămîne decît protejarea lui. În acest punct, mandatul cu care parlamentarii F.S.N. erau investiți de către simpatizanți, și ideologia social-democrată se găseau într-o aproximativă convergență. Electoratul F.S.N. dorea în majoritate ceau-

șism fără Ceaușescu, adică, spus pe șleau, comunism plus carne și programe TV distractiv-sportive. Cîtă vreme Ion Iliescu nu a apărut în ring, grupul F.S.N., pîrînd să uite cine l-a propulsat în parlament, a acceptat tutela guvernamentală. Or, guvernul era expresia lupilor tineri ai nomenclaturii și a dus o politică mai degrabă semiliberală decît „social-democrată”. Pactul social încheiat cu atît entuziasm în mai '90 a început de aceea să devină nesigur. Drept consecință, chiar înainte de adoptarea Constituției, parlamentul F.S.N. a adoptat cu o grăitoare rapiditate legea apărării naționale și legi privilegiate la siguranța națională și la conflictele de muncă. Premeditat sau nu, întorsătura era clară: în locul înțelegerii sociale cu un electorat cam tras pe sfoară, s-a încercat (cu succes, după cum se pare) o alianță curat politică. Partenerul de acum fiind forțele de represie și diversiune. Au existat însă semne care arătau că un asemenea pact nu rezolvă totul. În mod foarte probabil, președintele însuși a avut această convingere. Viguroasa lui ieșire în arenă nu s-ar putea explica altfel. Ieșirea a redat brusc memoria parlamentarilor F.S.N. Incuroșat de adoptarea unei Constituții favorizante, Ion Iliescu le-a reamintit senatorilor și deputaților cine a contribuit — din rîndul societății civile — la aducerea Frontului în fruntea bucatelor. De aici, volta rapidă a majorității cîtra Cotroceni. Voltă cu atît mai necesară cu cît alagerile se apropie. Și cu cît Petre Roman pare definitiv discreditat în ochii muncitorimii.

În primul său an întreg de existență, parlamentul postcomunist al României a fost așadar un spațiu de manevră. Pentru politica guvernului Roman mai întii, iar, în vremea din urmă, pentru cea a președintelui. Această situație permite implicit identificarea principalelor forțe politice reale: președinția și guvernul. Dar guvernul este trecător așa cum a arătat cea de-a patra mineriadă. Stabîlă cu adevărat este doar președinția. Ca instituție dar și ca persoană care reprezintă această instituție. Această împrejurare este de o importanță excepțională pentru evoluția ulterioară a situației politice. Căci românii nu au obișnuița de a opta pentru instituții ci pentru persoane. Reorientările se vor face așadar ținîndu-se cont de factorul cel mai stabil și mai influent. Este ceea ce a început deja să se facă. Cînd conflictul Roman-Iliescu a izbucnit, televiziunea l-a apărut discret dar constant pe președinte. Echidistant în genare, S.R.L. a devenit cu același prilej și mai echidistant față de Cotroceni. În sfîrșit un fapt cel puțin ciudat: cînd minierii au asediat cîădirea guvernului, aceasta a fost apărută numai de trupele ministerului de interne și nu și de armată. Armata nu a fost nici la parlament. Ea a participat însă atît la apărarea televiziunii cit și la apărarea Cotrocenilor.

Președintele polarizează prin umare principalele forțe instituționale ale statului de drept. Acesta este (cel puțin de trei luni încoace) curentul vizibil. Din punct de vedere ideologic polarizarea însoamnă restaurație. Lentă și subterană la început, explicită și în forță mai apoi, această restaurație se sprijină cel puțin formal pe valul de nemulțumiri populare. E greu de crezut că opoziția va reuși să oprească tîvălugul comunisto-socialist pe care îl va declanșa în curînd troika Iliescu - Bîrlădeanu - Marțian. Opoziția promovează valori de care majoritatea societății românești nu are (cel puțin acum) nici o nevoie. În România nostalgia salamului cu soia e tot mai pronunțată.

HORAȚIU PEPINE

PLURALISM ÎN FRONT

Frontul Salvării Naționale nu se restrînge la grupul parlamentar, ci este un organism mai mare care ar putea să aibă reacții imprevizibile dacă mesajele de la centru rîmîn vagi și contradictorii. În septembrie senatorul Dima (F.S.N.), pe atunci prefect al județului Dimbovita, felicita pe mineri, neputîndu-și stăpîni entuziasmul pentru vigoarea unei mîșcări muncitorești care a răsturnat guvernul Român. A fost suspendat din funcție. Pentru a împiedica partidul să intre în vîrtejul unor forțe centrifuge s-a lăsat, săpîmîna trecută, un Apel la unitatea partidului (semnat plîă acum de mai mult de o sută de parlamentari F.S.N. care cereau organizarea unei Convenții Naționale în Februarie). Apelul este conceput la inițiativa domnilor Enache, Ninosu, Albu, Solescu și alți fruntași fesenisți care nu-l agreează cîtusi de puțin pe Roman. Afidunța unora dintre ei este binecunoscută încă de la Convenția Națională de anul trecut, cînd au criticat stăutul și maniera în care s-au organizat alegerile. Nu au semnat și nu vor semna toți acest Apel, cu toate că fiecare este interesat ca partidul să nu se dezbină. Apelul este în realitate îndreptat împotriva lui Roman (căci cine altul amenință unitatea partidului?) și dl. Boștinaru, vicepreședinte al partidului, a refuzat să adere la acest Apel menit să organizeze forțele pro-Iliescu din sinul F.S.N.-ului. Faptul că grupul parlamentar F.S.N. este dominat de o majoritate care se simte mai în largul ei cu Iliescu decît cu Roman nu mai este o presupunere, ci un lucru dovedit. Ultima probă este dezbaterile grupului parlamentar F.S.N. din Camera Deputaților asupra problemei finanțării partidelor politice. Cu

toate că se acceptase la Cameră, în principiu, finanțarea partidelor și se dezbătuseră primele șase articole — cele mai importante — grupul F.S.N. revine și hotărăște că legea nu este bună și că miștoanele puse în joc ar sluji mai bine pentru pachetele puse sub pomul de Crăciun al copiilor (!) Victor Boștinaru n-a ezitat să denunțe demagogia și populismul acestei atîtudini care nu poate servi „decît celor care nu vor ca F.S.N. să devină un organism democratic și bine structurat”. „E momentul să renunțăm la improvizații — a susținut vicepreședintele Frontului — să practicăm o politică profesionalistă, clară, în vîzui lumii”. Partizanii lui Roman calcă pe urmele

liderului și devin pe zi ce trece tot mai democrați, împrumutînd cîte ceva din limbajul unei opoziții, pînă mai ieri combătute, dar care îi face nespuse de antipatiei în ochii majorității. Unul dintre cei mulți, mai gîlăgîși însă și mai personal prin agresivitate, ne mărturisea, vizibil șgînit, că Roman susține că Frontul ar fi lipsit de intelectuali din cauza lui Iliescu. Iar un altul declara că Roman n-ar fi o pierdere prea gravă. Pozițiile încep să se clarifice și votul de joi împotriva finanțării (e vorba de ședința de grup F.S.N.) poate fi interpretat ca un vot împotriva lui Roman. Atacurile vin din mai multe direcții. Cîțiva senatori au propus o comisie parlamentară însărcinată

cu cercetarea fraudelor comise sub guvernarea Roman, cu o cîinută specială, aceea de a putea face publice rezultatele parțiale ale cercetărilor. Iată cum pe tot parcursul campaniei electorale Petre Roman va putea fi șinat în șab cu dezvăluiri parțiale care nu-l vor putea însă impli-a penal, dar care vor arunca asupra lui o umbră compromițătoare.

Printre defecțiunile Frontului ce ar trebui remediate, potrivit Apelului, se numără lipsa de coordonare între compartimente și un control slab al executivului. Confiscăți atîta vreme de un guvern care nu admitea contracție, fesenisții cel mulți încearcă să-și răzbune acum frustrările pregătînd debarcarea liderului național. Dacă dl. Văcaru își dezvăluie fără nici o prudență politică slugărnicia față de șeful de la Cotroceni, dl. Enache pare mai apt să strîngă în jurul său o parte mai largă a Frontului obsis de hărtiala dintre primii doi protagoniști. Pentru că trebuie arătat că mai sînt destul indecși care stau deocamdată deoparte așteptînd momentul potrivit să se alăture celor mai tari. Convenția Națională din primăvară a fost rezistată în stil comunist și liderul național a fost de pe atunci contestat pentru practicile sale dictatoriale. Cei impulsivi s-au despărșit atunci de Front și s-au risipit pe drum mîgrînd spre alte partide, dar au rămas cei rezistenți și răbdători ca dl. Ninosu și Enache, de pildă, care reprezintă acum nucleul în jurul cărui Frontul tinde să se reorganizeze. Dacă noua Constituție n-ar fi prevăzut un președinte ales prin vot direct, toate aceste zbateri din sinul partidului care ne guvernează de aproape doi ani n-ar fi avut loc. Frontul s-ar fi rupt și atunci, dar fără traume, deoarece m'za ar fi fost mult mai mică.

Dl. Virgil Măgureanu a apărut joi trecută la Cameră pentru a susține proiectul legii de organizare a S.R.L.-ului. A fost o bună ocazie să-și trădeze încă o dată solidaritatea cu președinția, deși în intenție dorea să convingă că este șeful unei instituții echidistante din punct de vedere politic. Și-a cerut scuze pentru comunicatele publicate în care amestecul politic era de-a dreptul strident, dar nu s-a abținut să mai lanseze o amenințare la adresa celor care contestă astăzi buna credință a S.R.L.-ului. Virgil Măgureanu este stilul de rezistență de la Cotroceni și atacurile lui Petre Roman nu sînt înfrîmptătoare și nu trebuie tratate cu ușurință ca niște simple manevre electorale.

MIHAI KORNE

MAJORITATE ZDROBITOARE PENTRU VOTĂRI FĂRĂ PERSPECTIVE

Cele două referendumuri din 8 decembrie s-au soldat în România, la răsarit și la apus de Prut, cu procentaje scăzute de abțineri. Bolcotel precondizate de Frontul Popular din Moldova (F.P.M.) și de o parte a opoziției în restul țării a eșuat.

Nu ne miră, deoarece nu cunoaștem precedente fiind bolcotel să fi reușit. În ambele cazuri a fost o greșală care nu a scăpat alegătorilor.

În Basarabia, unde Mircea Snegur a fost ales de 90% din votanți, un candidat F.P.M. nu avea, desigur, șanse, dar campania electorală i-ar fi permis să obțină cel puțin 30% din voturi, să-și expună programul și să fie cunoscut pe viitor de alegători. În democrație, voturile se repetă, dar rezultatele se schimbă. Actualul președinte al Franței a fost înfrânt alături de generalul de Gaulle și de fostul președinte Giscard d'Estaing. Înainte ca, în cele din urmă, să fie ales și realul președinte. Alegătorii nu-și dau votul unor oameni pe care nu-i cunosc. Și în care nu pot avea încredere.

La vest de Prut, Constituția a fost aprobată de 76,2% din votanți. Dacă opoziția ar fi cerut respingerea ei, desființarea Consiliului Suprem al Apărării și restructurarea S.R.I.-ului, abținerea ar fi fost mult mai puțin numeroasă, n-ar fi depășit 15% din corpul electoral și voturile împotriva Constituției ar fi ajuns probabil la cel puțin 40%. Desigur, puțini sînt cei care și astăzi îndrăznesc să ceară suprimarea S.R.I.-ului și a Consiliului Superior al Apărării, fără această revendicare fundamentală, cum își poate închipui opoziția că-și va realiza vreodată programul, cînd sediile tuturor partidelor sunt cîmpite de microfoanele S.R.I.-ului. Este exclus ca o asemenea cerere, făcută de opoziție, să fi rămas fără ecou chiar și la cei 8,2 milioane de votanți care au aprobat Constituția.

Cum opoziția nu a avut o atitudine clară, cele 2,5 milioane de voturi „NU” au fost compuse din 1,1 milioane de cetățeni de origine maghiară, opuși statului „național” și cel mult 1,4 milioane de monarhiști, opuși republicii.

În ciuda majorităților zdrobitoare, ambele votări sunt lipsite de perspective. Republica Moldova, și deci președintele Snegur, avea un sens în cadrul Uniunii de State Suverane, gîndită de Gorbaciov. Astăzi, cînd Ucraina s-a declarat independentă, Moldova de la est de Prut pare greu viabilă ca stat independent. Cuprinsă între Ucraina și România, fără deschidere la mare, cu o industrie în bună parte militară și total dependentă de piața sovietică, cu probleme etnice grele — la 1 Decembrie, gîgăuzii și rusofonii din orașele nistrene au votat independența Ucrainei — Moldova nu va putea păstra multă vreme statul actual.

Unirea Basarabiei cu România devine urgentă pentru a putea negocia cu Ucraina, în condiții mai favorabile, retrocedarea teritoriilor dintre Nistru și Prut. Cîta vreme unirea nu este realizată, nu credem că Ucraina va da urmare declarației declamatorii și unanime făcute în 28.XI.1991 de Parlamentul de la București, cerînd deschiderea negocierilor. Iar dacă unirea întârzie și noul stat ucrainean se întărește, negocierile vor deveni din ce în ce mai anevoioase.

Realegerea lui Snegur, care oricum era deja președintele ales de Parlamentul de la Chișinău, riscă să fie mai degrabă o piedică decît să înlesnească unirea Basarabiei cu România, afară de ipoteza în care președintele Moldovei ar fi ales la primăvară și președinte al Intregii Românii.

Desigur, candidatura lui Snegur ar avea inconvenientul să asigure alegerea unui exponent al fostei nomenclatură comuniste care nu se deosebește

nici ca opțiuni și nici ca mentalitate de actualul președinte. Mircea Snegur a dovedit însă mai multă consecvență politică decît Ion Iliescu, rezistînd alături de presiunile Moscovei și de presiunile străzii. Nu credem că Snegur ar fi recurs la „minerlăde”, ca să intimideze opoziția sau să înlăture un prim-ministru. În schimb, felul în care Snegur s-a comportat cu Mircea Druc dovedește cît îi este de greu să-și însușească moravurile politice democratice.

În ciuda acestor neajunsuri, socotim că realizarea unirii este prioritară, fiind printre puținele probleme pe care le putem rezolva singuri. Ar fi regretabil să pierdem ocazia de a o înfăptui.

După 15 luni de discuții, Constituția adoptată reia niște formule care, deși inspirate de „urși francezi”, sunt departe de a se integra în spiritul Pieței Comune. Chiar dacă pentru moment auzim departe de ziua cînd ne vom putea integra Comunității Europene nu este mai puțin adevărat că nu e vom putea face cu anumite structuri prevăzute de Constituție. În nici o țară europeană, nici măcar în fostii Uniune Sovietică, armata și KGB-ul nu și-au păstrat ponderea pe care armata și S.R.I.-ul o au în România. Cine își poate închipui că aceste structuri nefaste și anacronice se vor putea menține, oricare ar fi numărul de voturi cu care a fost adoptată Constituția?

Singurul folos pe care îl putem trage din votare este ca opoziția să învețe din eșecurile înregistrate, că nu va putea câștiga dacă nu-și precizează obiectivele și nu-și simplifică opțiunile.

Cum poți cere oamenilor să voteze cînd nu te-ai pregătit din vreme și nu știi ce vrei să le ceri. Alegătorii nu pot fi convinși de formule de tipul „Constituția este mai bună decît nici una” sau „dacă un singur paragraf nu vă place, votați NU”. Ele denotă cel mult confuzia și dezacordul opoziției.

În toate țările Europei de Centru și de Est, lupta politică nu se duce între partide, ci între concepția totalitară moștenită și pe care și-au însușit-o chiar și unii din adversarii fostului regim și concepția liberă întreprinderi și a libertății politice.

Schimbarea de concepție cere timp. În Ungaria, Polonia și Cehoslovacia au trebuit două decenii. Dacă vrem să accelerăm evoluția în România, lupta trebuie dusă cu claritate și fără concesii, ceea ce înseamnă că nu trebuie dusă cu orice.

DANIEL VIGHI

POSTFAȚĂ LA UN MEMENTO DECEMBRIST

A trecut un veac de singurătate de la amilaza cezoasă în care am văzut pentru prima dată adunată lumea pe strada pastorului. Fusese 15 decembrie 1989. De atunci s-au întîmplat alături de multe că nici nu se mai poate spune cu exactitate, nu se mai poate da seama de toate eliberările, de toate spaimile înfrînte, de toate înfrîngerile. Mai ales acestora din urmă ne-au măcinat, ne-au distrus viața, ne-au chinat nopțile, ne-au alungat dintr-un infern în alt infern, mai subtil, mai greu de învins, un infern care mărșăluiește alături de tine, se substituie, îți la chinul, își strigă gîndurile. Infernul este abil, este întotdeauna cu un pas înaintea ta, și mai ales se știe organiza, poate gîndi, își dozează efectele și nu greșește decît în funcție de propriile tale slăbiciuni.

Am oboșit într-un asemenea hal încît îmi dublez ființa. Sînt într-un perpetuu entuziasm bătrîn. Un entuziasm de rutină care a sfîrșit prin a-mi falsifica identitatea. Mă plimb prin Timișoara ca printr-o poveste cărăia l-ai uitat personajele și toate secvențele narative, nu mai știi care sînt feji-frumoși și unde zac balaurii, unde-i tîrful celălalt, țara îndepărtată din duminica însoțită din urmă cu doi ani cînd l-au unit pe tinerii aceia strigînd în stradă. Ziua aceea pe care nu o poți spune, ca în vremea cînd îți-a fost dat să pipăi pielea unei fetișane pentru prima oară și ți s-a părut gestul acela nebun și nerușinat, și împotriva felului în care a făcut Dumnezeu lumea. Ce oboșală cumplită! Ce sfîrșit de speranțe în România! Ce afacere îngrozitoare să fi lăsat preț de o duminică însoțită afară din cușcă și să fii liber, să fii inexplicabil de liber! Ce experiență ne-a

hărăzit zeul istoriei! Am fost o duminică însoțită mai liber decît toate consiliile Europei, mai liberi decît toți domnii care vin să ne învețe democrația și bine fac că vin să ne învețe, bine fac că vin să ne spună cum anume trebuie să facem campaniile electorale și toate celelalte. Le mulțumim, chit că încă ne mai stă gîndul la nerușinarea fetișanei. Am fost o zi liber, am fost pedepsit ca să fiu o zi liber și să pricep cît de sublim și cît de nemernici sînt semenii mei. Am fost o zi liber și toată viața o să alerg după iluzia că o să mai fiu odată ca în dimineața și mai apoi în după-masa aceea cu împușcături, incendii și vâietele unuia pe care-l trăgeau soldații spre un camion cu prelată. Au trecut doi ani și este seară cu lună, oamenii aprind luminări și nu au oboșit, nu sînt apatici, nu sînt înfrînjiți, nu cred că au pierdut revoluția, nu cred că au pierdut nimic, doar mie îmi vine așa, fără veste, să plec, ca-n filmele în care eroul principal trece pe lângă un amurg minunat și pe lângă o doamnă bine care îi face cuvenitul semn de adio. Așa și eu, ca ala, mă duc oriunde, îmi aprind o țigară pe sub stîlpii împodobiți cu ateguri cu gaură și mă surp lăuntric, mă prăbușesc peste propriile mele sentimentalisme și mă urăsc pentru că n-am reușit să uit, pentru că n-am putut să învăț că libertatea nu există decît o dată la un veac, într-o duminică oarecare, o duminică pe care nici măcar n-am priceput-o atunci. Abia acum o văd altfel, după zeci de mii de sîngerări și înfrîngerii penibile. Pentru duminica aceea mă ratez de bună voie, am devenit activistul și propagandistul acelei duminici pe care n-o mai percep decît prin semnalele slabe ale unor imagini fără contur, tumultul oamenilor, atmosfera apăsătoare și soarele primăvarațic de a doua zi, magazinele arse din centru, cu holurile înnegrite, lanțurile de soldați și taburi din fața primăriei, ofiterul gras de miliție cu pistolul mitralieră petrecut peste uniformă, agîtîndu-se printre lume, strigînd răgușit la oameni să circule. Tinerii cu scurte din piele și pantofi sport se plimbă printre mătușile care stau la cozi, privesc încruntați la femeile ieșite la cumpărături, glumesc cu domnișoarele de la „Conti” săltîndu-și bărbătește cureaua pistolului pe umăr. Mașinile de teren ale județelor de partid cu tovarășii încă siguri pe ei, încă hotărîți, convinși că o să lasă bine cu toate că între ei și noi, între ofiterul gras de miliție care strigă să circulăm, între tinerii aceia cu pistoalele la vedere care glumesc cu fetițele de la „Conti”, între îndemnul lor răsuflat, între minciunile lor și popor nu mai există nimic. Un Receviem, câteva lacrimi ale unei mame de la sat ținînd discret poza fiului în mînă, demagogia puterii, hărnicia revoluționarilor, a decembristilor, a miștinștilor care, fată, n-au oboșit, pun coroane, își fac cruci, îngenunchiază pe la intersecții ocrotiți de poliști, printre coloane de mașini cărora le perturbă circulația. O doamnă în vîrstă, cu o figură împietrită de frig și de ură strigă ceva, exasperată de „ăștia”. Doamna s-a săturat, nu mai vrea nimic, blîgule ceva împotriva Regelui, a moșilor, a debandadel, a nenorocirilor pe care le-au adus în țară „nimeni în drum,ăștia cu insigne în piept”. Cei din preajma doamnei o privesc tăcuți, impenetrabili. Am pentru o clipă sentimentul că sînt prizonierul babei ațelei lustruite. Îmi aprind o altă țigară sub un stîlp împodobit cu un steag cu gaură. E seară și-i un frig aspru de tot, mi se oprește un nod prostesc în gîtle, aș vrea să fac ceva deosebit și nu știu cum ce s-ar putea face acum, după atît de multă vreme. E frig, e tîrziu, și e iarnă și eu am așa un fel de nod în gît. Mă duc acasă, intru în camera rece, îmi aprind o țigară, stau în fața televizorului, îl opresc, stau în fotoliul rece, aștept niște semnale îndepărtate care nu se mai arată. De cînd am început să pricep lumea stau la pîndă și aștept. De afară răzbat câteva strigăte, câteva frînturi de lozinci, câteva rămășițe dintr-un discurs entuziast.

CE ÎNSEAMNĂ A FI INTELLECTUAL LA BELGRAD, ÎN MOMENTUL DE FAȚĂ

DRAGAN GLAIC este profesor de Istoria teatrului și dramaturgiei la Universitatea pentru Arte de la Belgrad. A deținut titlul de doctor la Yale, a ținut prelegeri în numeroase universități din lume și a predat ca profesor universitar străin în Statele Unite. Este autorul și coordonatorul mai multor volume, a fost antologat în mai multe volume de eseuri și de dramaturgie iugoslavă contemporană. A colaborat la enciclopedii, cărți de tehnică teatrală și de spectacol și la publicații iugoslave, americane, franceze, germane, poloneze. Are o bogată activitate teatrală internațională, a fost prezent la conferințe, simpozioane etc. în Europa de Est și de Vest, S.U.A., Cuba, Israel și Africa de Vest.

Eu nu am mai fost în Belgrad de pe 9 noiembrie și nu cred că mă voi întoarce curînd. Nu sînt singurul intelectual din Belgrad care nu se mai află în orașul său: dacă privești puțin, vei vedea că o mulțime de intelectuali din Belgrad au ajuns la Budapesta, Praga, Viena, Berlin, Amsterdam, Londra, New York. Asta nu se poate să nu vă spună ceva. Aș observa că n-a mai existat niciodată un exod atît de masiv al intelectualității din țara noastră, cum s-a petrecut în aceste ultime luni. După cum se știe, Iugoslavia avea granițele deschise, se bucura de toleranță, într-o oarecare măsură, cu oarecare fluctuații. Se mai întîmpla ca intelectuali din Belgrad să aibă mai multe libertăți decît cei din Ljubljana ori Sarajevo...

În condițiile războiului civil, acest tablou e complet schimbat. Ce se întîmplă azi e o nouă trădare a intelectualilor. Vorbesc despre lucrul acesta cu multă amărăciune și revoltă. Mase de intelectuali și-au trădat rolul, s-au aliniat la naționalismul șovin, otrăvitor și ucigaș — de care vorbea domnul Vieru. Au devenit prizonierii, propagandiștii, instrumentele ideologiei șovine. Există și intelectuali care au încercat să se opună curentului. Unii continuă să o facă, fie în țară, fie în afara ei.

Intelectuali care nu au succumbat la ideologia șovină au ajuns să fie, evident, o specie amenințată: la Belgrad, ca și la Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skopje. Acești intelectuali pot discuta între ei la Viena, Berlin, Londra, Amsterdam, Budapesta: în străinătate. De cîteva luni s-au întîlnit cu regularitate în străinătate, ca să dezbată ce este de făcut cu țara lor, aflată în dezagregare. Din oricare parte a țării ar fi, dacă nu se integrează în nebunia șovină, sînt înfierăți ca trădători și se află într-o postură de disidență izolată, fără precedent de-a lungul ultimilor 30 de ani. Posibilitatea de a acționa, de a discuta, de a avea vreun impact asupra opiniei publice a scăzut enorm. Există încă mass-media independente, dar într-o proporție minimă și cu o audiență foarte limitată. Un coleg de-al meu, psiholog, spune de curînd la televiziunea din Belgrad: „Sînteți o țară cuprinsă de epidemia turbării”. Nebunia a pătruns în țara noastră și noi știm că vom rămîne cu acest cumplit rezervor de ură care se va perpetua generații — chiar

dacă războiul ar fi să se termine miine (și, desigur, el nu se va termina miine). Acesta e un lucru care îndărătește orice idee pozitivă despre viitor. A trăi fără o imagine optimistă a viitorului este insuportabil. Iată-ne întorși la necesitatea utopiilor. A trăi fără spe-

ranță, aș zice, copleșiți de toate dificultățile.

Voi, aici, în București, aveți totuși speranță. O spun fără să vă subapreciez dificultățile. Și intelectuali din Tirana au astăzi speranță. Nu știu dacă au multe speranțe intelectuali din Moscova, Kiev ori Tbilisi și nu știu cîtă speranță mai pot avea intelectuali din Belgrad, Zagreb, Sarajevo, Skopje, Ljubljana. Aceasta e o stare de spirit extrem de dureroasă. Știm că nu putem opri războiul. Putem să ne opunem, ne putem periclită propria poziție protestînd, dar de opri nu-l putem opri. Ca dramaturg, am sentimentul că s-a pornit un fel de mecanism dramaturgic urias, care trebuie să se desfășoare după întreaga lui putere, cu toate consecințele lui singeroase. Și cînd se vorbește despre întîrzierea fatală a reacțiilor vest-europene, mie mi se strînge inima.

Fiindcă luni de zile noi am încercat să explicăm diplomaților, jurnaliștilor, politicienilor din Vest volatilitatea conflictului — cu sugestii și idei. Ei ne priveau alb, fără să asculte, fără să înțeleagă. Trei sau patru sau două luni mai tîrziu veneau ei — cu aceleași idei — dar între timp ideile deveniseră inaplicabile, inoperante.

Cursul tragic continuă: conferințe de pace, observatori, negocieri, experți în rezolvarea conflictelor, totul fusese pus pe hîrtie în februarie, martie, mai, aprilie — fără urmări.

N-a ajutat la nimic. Acum ne confruntăm cu perspectiva unui război civil de lungă durată.

Orice țări se vor forma din ceea ce s-a numit Iugoslavia, acestea nu vor fi nici democratice, nici prospere. Vor fi represive, sărace, izolate de restul Europei, pătrunse de ură șovină, oprîmdu-și minoritățile — și toate vor avea minorități.

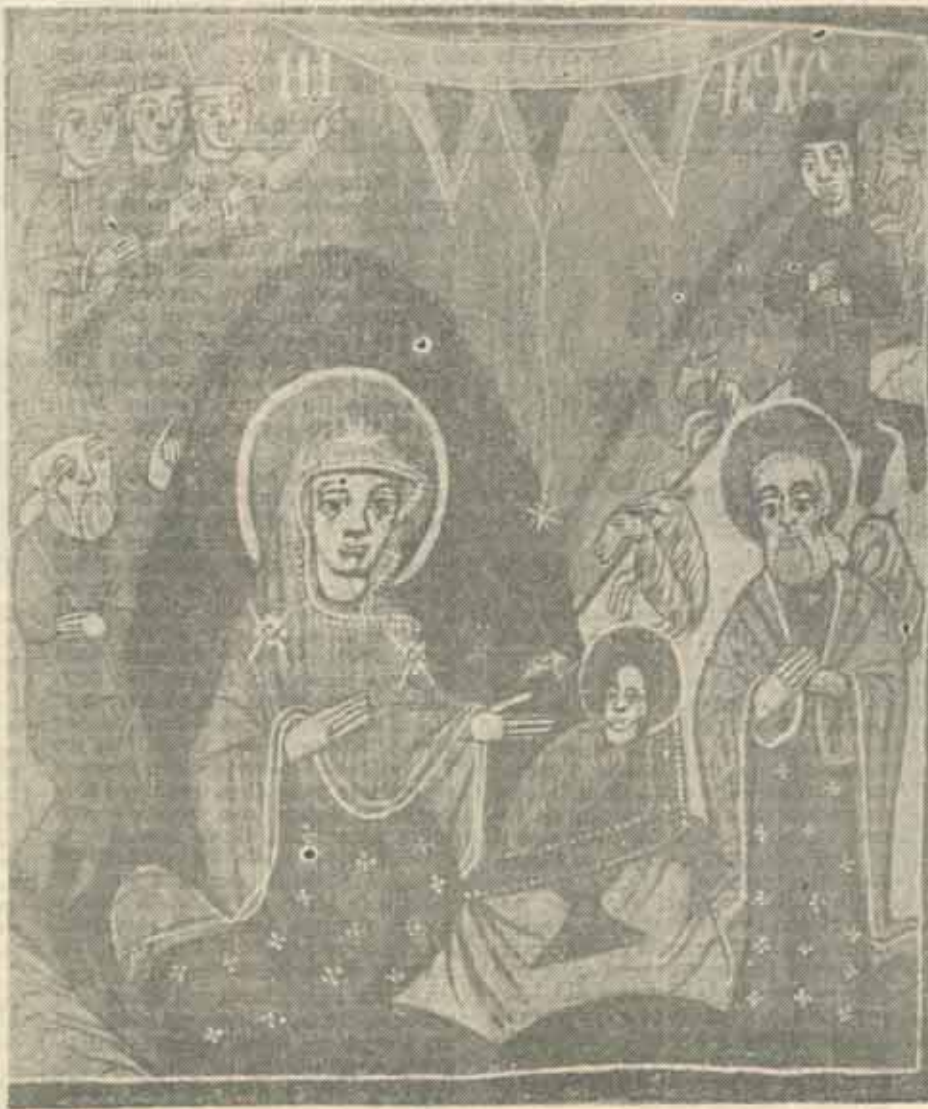
Iată în ce constă prăbușirea unei imagini pozitive a viitorului. Iată și motivul pentru care atît de mulți au decis să plece — dacă mai pot pleca. Și plecarea a devenit tot mai dificilă.

Vorbesc, desigur, ca un pesimist. După opinia mea, Iugoslavia a pierdut un întreg deceniu prețios în felul în care au inginerit tranziția către o societate democratică. Ideea mea este că unica speranță constă în faptul că ideea iugoslavă ar trebui reinventată — de către iugoslavi — ca idee culturală, dacă nu politică.

Ideea unei societăți multiculturale, pe care Europa încearcă în prezent să o materializeze, a existat în Iugoslavia. Experiența noastră a fost exact aceea multiculturală. Contrar la tot ce spun alii sîrbi, croați, sloveni, și în pofida limitărilor și represiviilor — cu toate problemele și dificultățile (și eu nu le subestimez) — noi am făcut realmente experiența unei societăți multiculturale. Puteai avea probleme pentru punctele tale de vedere, dar nu pentru că erai croat, sîrb etc. Această societate multiculturală, în care oamenii, de oriunde ar fi fost, puteau lucra împreună, puteau să-și desfășoare munca în toată Iugoslavia, s-a distrus acum. Ceea ce există acum sînt teritorii izolate, sub controlul complet al elitelor naționaliste — în toate zonele țării.

Atunci ne întoarcem și spunem: nu este totuși ideea iugoslavă demnă de a fi repusă în discuție? Nu merită să ne mai gîndim la aceasta — în numele viitorului, în termenii în care a fost întemeiată Iugoslavia în 1918? Ea a rezultat din raționamentele și visele mai multor generații de sîrbi, croați, sloveni. Tot secolul al XIX-lea a visat la asta. Dacă mai vrem să avem vreo speranță, linia aceasta ar fi, cred, și speranța pentru secolul XXI.

București, 13 dec. '91
Traducere IOANA IERONIM

Întîlnirea de reconciliere româno-maghiară Timișoara — 13 — 15 decembrie 1991

La inițiativa Eparhiei Reformate de pe lângă Piața Craiului și a Parohiei Reformate din Timișoara a avut loc, între 13 și 15 decembrie a.c., o întîlnire consacrată reconcilierii româno-maghiare. Printre invitați se aflau reprezentanți ai cultelor (Mitropolia Banatului — prezența înalt Prea Sfințitului Nicolae Corneanu a dat căldura și spiritualitate reuniunii; Episcopia Pentecostală din Timișoara; Cultul Mozale Timișoara ș.a.), organizații (asociații de prietenie româno-maghiare, UDMR, Alianța Civică, Societatea Timișoara, Uniunea Democratică a Germanilor ș.a.), presa („România liberă”, „22”, „Puntea”, — Cluj, Bihari Naple-Direct, Radio Europa

liberă ș.a.) și personalități preocupate de tema reconcilierii: Péter Bányai, Octavian Buracu, Lia Ciplea, Dávid Gyula, Smaranda Enache, Gáspár Sándor, Gyimesi Eva, Mircea Iosifescu, Kilyén Ilka, Páun Otman, Vasile Popovici, Szilágyi Sándor, Ujvári Ferenc, Gabriel Andreescu etc.). Masa rotundă din 14 decembrie a avut drept punct de plecare expunerea lui Dávid Gyula, despre trecutul relațiilor româno-maghiare. Celelalte luări de cuvînt s-au desfășurat în jurul expunerii și a unui text mai teoretic semnat de Bodó Barna, „Statutul minorităților și concilierea interculturală”. Unii dintre participanți s-au „plîns” că datorită asemănării de opi-

nii nu există elemente incitante de dezbateri. Din acest punct de vedere intervențiile Evei Gyimesi și ale lui Vasile Popovici au fost o excepție, prin capacitatea lor de a da nume unor aspecte delicate.

O declarație, o slujbă ecumenică de mulțumire și o conferință de presă (pe 15 decembrie) au completat întîlnirea de reconciliere româno-maghiară. Dar evident, nu între participanți și nu în viața acestui oraș există o problemă a reconcilierii.

La mijlocul lui decembrie 1991 Timișoara amînea, mult prea bine, de orașul de acum doi ani. În hotel, în să-

lile de așteptare, în locuințele oamenilor temperatura a înghețat, undeva, în jurul lui zece grade. Sărăcie, lipsă de speranță, sentimentul acut al nedreptății. Și toți întorc capul spre București unde un conducător sinistru își jîghește conașionali, făcîndu-i paraziți și huli-gani, amenință pe destabilizatori și-și închipuie, asemenea predecesorului, că ordinea lui, (in)justiția lui, este veșnică.

Pe malul Begului un episcop reformat, László Tökés, face din nou slujbe, nu numai ecumenice, ci și împotriva fără-delegii.

„22”

PENTRU EI REVOLUȚIA A FOST AL

Avea într-adevăr un nume ceea ce s-a petrecut în acea zi și în acea noapte pe câteva străzi din centrul orașului de provincie increment și imens care era pe atunci Bucureștiul? Cred că nici cei din mijlocul străzii, nici cei de pe trotuare nu aveau în minte un cuvânt care să denumească ceea ce se întâmpla, în sfârșit, după atâtea așteptări... Îmi amintesc contrarietatea, stringerea de inimă cu care am primit cuvântul revoluție. (Probabil că mai ales celor cărora, ca și mie, Revoluția din Octombrie le fusese virită necăntent pe gât, cuvântul revoluție putuse să le sune o clipă suspect - înainte ca suspiciunea să înceteze ceea ce se petrecea în stradă.) Poate să fi fost primul cuvânt care ne-a contrariat venind dinspre ecranul unei televiziuni crezută liberă pe atunci: crede și nu cerceta... Acum cercetăm (și recunoaștem!) chipul lui Virgil Măgureanu citind un text de-a dreapta lui Ion Iliescu; și de-a stânga lui, Petre Roman. Sau invers. Acum cercetăm și vedem altfel masa judecătorilor la care stau alături Virgil Măgureanu, Gelu Voican Voiculescu și Victor Stănculescu - generalul proaspăt întors de la Timișoara. Sint tot imagini ale „revoluției române în direct”, ale toleranței, ale primei revoluții televizate. Și tot ceea ce am agonisit sigur în acești doi ani a fost să nu mai credem în ea.

Acum serbăm/comemorăm revoluția cu discursuri și coroane pe care le poartă, cu o mulțumire greu de ascuns, întipărită pe fațe, cei care și-au făcut din ea capital electoral. Cu parastasele soborului de preoți care n-au tras clopotele, n-au deschis atunci ușile bisericilor și i-au lăsat pe cei schingiuiți să se roage la Dumnezeu singuri. Cei ce i-au ocolit și îi ocolesc pe asasini, își fac cruce mari în fața mormintelor. Serbăm revoluția ca pe un 7 Noiembrie/23 August și îi înalțăm în grad pe cei care au bătut atunci și îi mutăm de la

o circă de miliție/poliție la alta (pentru ca să rămână tot șefi). Li oclăim pe cei părtași la ordinul ca să se tragă cu muniție de război în copii și femei, în oameni neînarmați care ofereau soldaților flori. Iar celor proaspăt întorși de pe „teatrul de luptă” de la Timișoara le oferim ministere sau ambasade. Nu există nici un proces pentru cei ce au omorât, rănit, schingiuit în București atunci: muniția cheltuită s-a justificat, fără a fi cercetată, declarațiile strinse de procurori dispar sau se adună, nefolositoare, cei ce au călcat oameni în picioare în decembrie au să-i calce din nou în iunie. Toate laolaltă, împreună cu legile noi, îngăduie să se repete uciderea, violența bestială, nedreptatea.

Orice ritual repetitiv erodează emoția - dar când ei este întovărășit de procese falsificate, de bănuiala crimei, de corupție și furt, de minciuna care nici măcar nu caută să fie crezută? Ultimul stadiu al profanării miracolului din decembrie '89 este transformarea lui în clișeu (clișeul discursurilor și coroanelor, clișeul soborului de preoți etc.), în timp ce, mizându-se pe oboșală și uitare, ni s-a ascuns sistematic tot ce a fost. Pentru ca până la urmă să putem auzi strigându-se prin tramvaie: la urma urmei, au găsit ce-au căutat! De ce n-au stat acasă și au ieșit în stradă? Ceaușescu tot trebuia să cadă!

Nu mai că ceea ce s-a petrecut atunci, într-o zi și într-o noapte, pe străzile orașelor noastre de provincie, ne-a modificat viețile. Și oricâtă zgură se aruncă peste ea, emoția continuă să plimbe în noi, ca luminările din ce/e două piețe ale Bucureștiului pe care nu reușește să le stingă vântul tăios al acestui decembrie.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

RODICA PALADE

SĂ ÎNDEPĂRTĂM ZGURA CELOR DOI ANI ȘI SĂ NE AMINTIM DE DECEMBRIE

Poate că momentul în care mitingul s-a întrerupt. Când vocea, în hrițitul căreia am crescut, a amuțit. Poate că momentul în care am auzit cu urechile mele strigându-se Libertate. Poate că momentul în care, părăsind trotuarul pe care am circulat ani de zile, pe un sens nemarcat de nici o trecere de pietoni, am luat-o spre mijlocul străzii. Sau poate momentul în care, în mijlocul celorlalți, mă chinulam să articulez Libertate. Sau poate momentul în care un om m-a înfășcat de mână și-a fugit cu mine pe străzile întunecate, atunci când mașinile ne-au încercuit în piață. (Mă voi gândi peste câteva luni, cu spalmă, că ei ar putea fi cei care mă înjură pentru că sint tot acolo, în Piață, cu ecusonul de golancă pe piept.)

Trec în viteză. Mașini mici cu cifre un scriu deasupra învelit în tricolor. Trec în viteză spre maidanul pe care până ieri se jucau copiii - Cimitirul Eroilor. (Aveam să-l văd abia peste doi ani, cruce lângă cruce, părinți fără copii lângă părinți fără copii, copil orfan lângă copil orfan, în orașul în care tot mai puțini și tot mai singuri sint cei care își amintesc.)

Horățiu spune: eram profesor de țară și acolo, în sat, nu se întâmplase nimic. Eram într-o casă cu televizor și-am ieșit la un moment dat în uliță și-am strigat bătrînului

ANDREEA PORA

TOCMAI AJUNSESEM LA R

Radioul, un hrib nenorocit, dar care prindea bine Europa liberă, mergea non-stop. Declarații, sirbești, ungurești și vocea aceea de femele urlând „Trageți ticăloșilor! Hai trageți!”. Apoi mitraliere. Apoi nimic. Vocea aceea ne-a înnebunit. Ne-a anihilat orice urmă de precauție. Nu mai conta securistul din fața casei Francescăi, faptul că Mariana Marin fusese arestată cu o zi înainte, că știam de lista „neagră”. Nu mai conta nici copiii care întrebau me-

care tocmai trecea: ai auzit? ai auzit? Și ei a clătinat din cap: știu și eu, taică? Eram, fără să-mi dau seama, sechestrat în casa cu televizor a secretarei de partid, un fel de garanție (nonconformistul de mine căpătase un pret...) Și-abia în ziua următoare am ajuns în București. Dar autogara, tramvaiul în care am urcat erau ca mai înainte. Oameni cu privirea în pământ. Și-abia fiind am ajuns în centru am regăsit lucrul acela, și-acum îmi dau seama că am uitat într-o clipă autogara, periferia, tramvaiul.

Jilava. În vara lui '91. Cifre, notițe, reportofon, tăcîniul aparatului de fotografiat. Cizmele de cauciuc și felinarul. Băltoacele prin care trecem - culoarele Fortului 13. Inscripțiile de o șchioapă: Jos tiranul, Vrem guvern democrat, Libertate. În 21 decembrie, în Fortul 13, dezafectat, în numele unei sinistre continuități, oameni închiși.

Vara lui '91. Lingă Alba Iulia, într-un sat. Ioan Gavrilă, partizan cu arma în mână din 1948 până în 1955, spune: „În 22 decembrie am plecat la București (n-am putut să-l opresc, apune soția). M-am gândit că securiștii se vor retrage în munte. Puteam să spun tot despre ascunzătorile din munte. Dar George Marinescu mi-a spus că nu mă poate primi în viaștină, pentru că am avut condamnare”.

„e adevărat că la Timișoara oamenii rai îi împușcă pe copii?”. Nu mai conta nimic. Decît vocea Luciei. Despre care nu știam decît atât: Lucia. Și că stă în Piața Operei din Timișoara. Vocea ei, după ore lungi de încercare, „Trag în tot ce mișcă. În case, în tramvaie. Voi ce faceți? De ce nu ieșiți?”. Asta a fost pînă miercuri, cînd la Timișoara a venit Dăscălescu, „Victorie, ne-a spus Lucia atunci. Gata, am învins. Să vă pun telefonul în geam, să auziți și

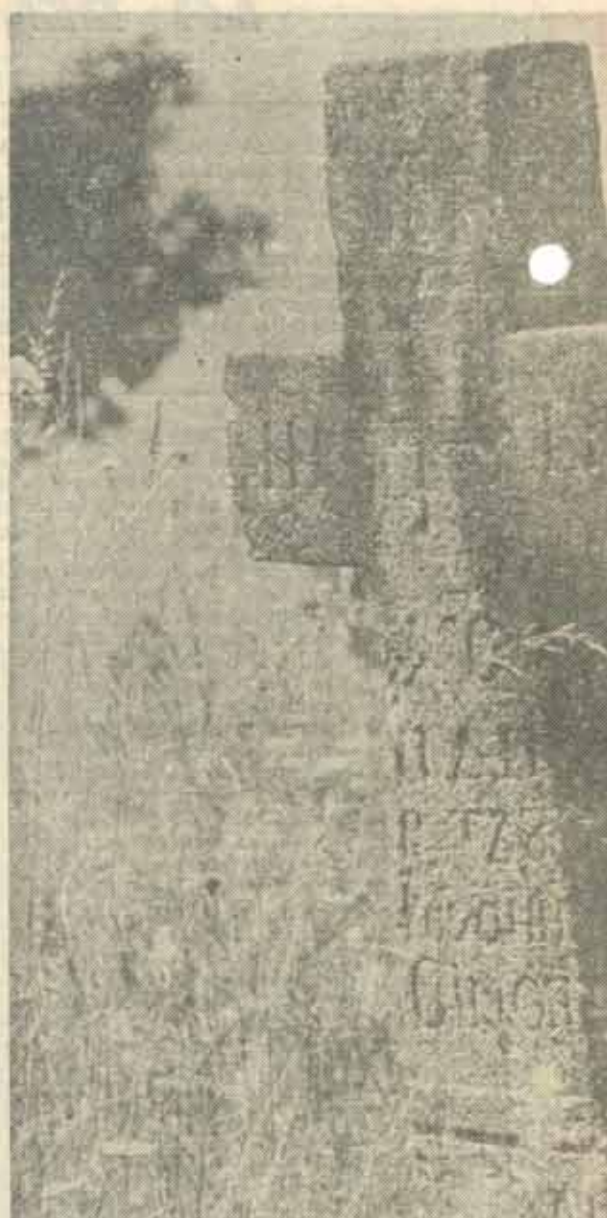
voi”. Se auzeau huldănieli. Au fost primele pentru noi. Am început să plingem. Apoi au tăiat legătura. Seara a vorbit Ceaușescu. Ne-am pleostit. Am ascultat iar B.B.C.-ul, Europa liberă, Vocea Americii, Vocea femeii. Am mai prins curaj. A doua zi o altă cădere psihică. Mitingul! Cine știa care se duc să-l aplaude? Vorbe urite. Cine să fie? Francesca l-a văzut. Tot cu pancarde. Tot cu portrele. Nu ne venea să credem.

Cît să fi fost ceasul? Șapte, opt? Nu mai știu. Poate mai devreme. Oricum era întuneric. Tocmai trecuseră cu „dușurile”. Andrei a zis fereste-le și de abia a apucat să mă acopere. Era ud la piele. Mai târziu, cînd „șia” coboriseră tirul, înalt cum era, a devenit o țintă sigură. Făcuse o criză de spondiloză și nu se putea nici apleca, nici fugi. „Vin muncitorii de la 23 August!” Ne uităm plini de speranță înspre Unirii. Nu se vedea nimic. Ba nu vin, că le-au sudat porțile! Pe rînd ne ridicam în brațe și numărăm rîndurile de tancuri din spațele cordoanelor de militari. Cinci, șase. Și camioane printre ele. Și scutieri. Și frică. A noastră, dar și a lor. Să stăm sub Inter. Să ne vadă lumea. Să ne filmeze. Lumea și securiștii. Se ridică pumni, voci. Baricada. Din scaune, mese, tomberoane.

Cineva organizează un Front. Îi văd cum se agită, cum explică. „Să ne trecem pe tabel”. Cere buletinele. „Dacă murim, măcar să se știe cine am fost”. Dar tu cine ești? Mulți dau buletinele și își scalse pe o foale. După un timp, tipul dispare. Cu listă, cu tot.

Un bătrîn în cirje. „Am trăit s-o văd și p-asta”. Se duce drept spre baricadă. O femeie arată un pulover verde, pătat de sînge. „E de la Timișoara”, spune. Cîțiva îi sărută. Are în mijloc, așa mai spre dreapta, o gaură. Se scandează: „Timișoara! Timișoara!”.

Mi-e sete. Foame. Frig. Frică. Pe trotuare, cordonul de armată e mai înalțat. Stau cu puștile îndreptate spre noi. Cu baioneta în virf. Pentru prima oară regret că sint „apti necombatant”. Că m-am scutit exact înalț de „Jecția cu pusca”. Cu montatul și demontatul. Dar o baionetă știu ce este. Trasoare, însă nu. Doar din filme. De aceea nici nu fug cînd încep să tragă. Cine a zis că îi-e frică de ce nu știți? Lumea fugă și eu în blocul Dunărea. Cordonul este acum cam la doi metri de intrare. Sun la o ușă. „Vă rog niște apă”. Femeia mă privește lung, apoi deschide. „Știți sistem singure în casă și sint tot felul de...” Știu. Miroase bine înăuntru. A casă. Pe masă așteaptă liniștite, două sticle cu apă, pline și niște luminări. „Lunați-le, sint de la minăstire, cu cruce

Cruce la Tebea, Munții Apuseni

pe ele. Să vă poarte noroc și să vă ajute Dumnezeu. Luminările să le împărțiți Jos la oameni. Să vă ajute Dumnezeu pe toți”. Mă uit în jur, așa ca să-mi amintesc, mulțumesc și vreau să plec. De „Jos” se aud impuscături. „Dacă vrei să mai stați puțin, să vă odihniți”. Ce să le spun? Că mi-e frică, că aș mai sta, că vreau să dau un telefon acasă? „Cearcașuri aveți?”. Nu mă întrebă pentru ce. Deschide un sertar mare și scoate un teanc. Miroasă de levănțică și apret. De vremuri

liniștite. Îmi lă alb. „E brodată ducă noroc”. Și poate că celor trei băle vopsea roșie, chiar în mijloc mata a zis că: nicare, apoi, în ceput să tragă d-alea adevăra neva de lingă sesem la „r”, vală și ne-a tri

NICOLAE CONSTANTINESCU

UN PREȘEDINTE PENTRU LINIȘTEA CELOR VINCO

● Nu a fost o revoluție, a fost o revoltă în masă, cu motivații care s-au schimbat de la o zi la alta... În 21 decembrie cei pe care eu i-am auzit pentru prima dată la 12,30 aie!, în fața spitalului, strigînd Ceaușescu-asasin! erau de fapt revoluționi de ce se întimplase la Timișoara. Muncitorii din seara de 21, care au venit pe la 8.30 - 9.00 cu tot ce se putea veni în Piața Universității, pînă și cu mașini care cară panouri, spuneau la gigafoane „alei este Timpuri Noi, întregul schimb T”, toată lumea striga ura, „alei e 23 August” sau „vin cei de 23 August” erau revoluționi că se trăsese în oameni în cursul după-amiezii. Această a fost ultima picătură, faptul că se trăsese în oameni. Unul dintre muncitorii pe care i-am operat mi-a spus: „păi bine dom'le, n-am suferit și nu suferim suficient?! Să mai și tragă în noi!”. Lu-mea nu venise pentru tragedia României din acești 45 de ani, fiindcă noi nu am avut o cultură, nici politică, nici civică. În decembrie, lumea nu s-a gândit că numai asasinul trebuie pus la zid, că nici o țară nu poate să dăinuie fără să-și realizeze un sistem de stabilitate. Grav este ceea ce s-a în-

INSPECTIVĂ REVĂRATĂ

și-au asumat destinații fărâ. Evident că dacă s-ar fi gândit puțin la raportul de forțe, ar fi trebuit ca toți să fugă de acolo.

● Cronologie vorbind, la spitalul Colțea, în ziua de 21 noi am fost confrunțat cu o sumedenie de oameni care au venit împușcați, cu răni oribile produse de gloanțe trase de sus și oblice din mașini. Sau răni produse de arme care au percutat foarte aproape de victime — deci eu arsură la orificiul de intrare. În februarie anul trecut, făcând o analiză a acestor răni, am constatat că peste jumătate dintre plăgile produse între 21 și 26-27 decembrie au avut orificiul de intrare prin spate sau pe lateral. Deci intenția de omucidere premeditată este clară, nu așa cum se tot vindeca ideea că s-a tras în legitimă apărare. Legitimă apărare la florile pe care le dădeau niște tineri sau, hai să zicem, chiar la haiducii? Au tras și securiști infiltrați printre manifestanți... Au tras și în oameni care fugeau.

● Noi ne-am confrunțat, tehnic vorbind, cu o situație care a depășit posibilitățile spitalului. Am operat în toate sălile de la chirurgie, în sălile de la O.R.L., Ginecologie și tot mai erau răniți puși ca pești, așa, unul lângă altul, care așteptau să intre pe masa de operație. Ne-am dat seama că triajul trebuie făcut de unul din cei mai buni (triaj înseamnă să spui: „Asta mai are șanse, pune-l pe masă dacă nu-l operezi acum, moare”). Ne-a fost foarte greu să ropem din sala de operații un om foarte bun, și triajul l-a făcut foarte bine anestezistul nostru șef, șeful terapiei intensive — doctorul Mircea Nicolae. Au fost situații, în care am dat jos un bolnav de ne mai ca să punem altul. Stătea de tensiune în care s-a operat a fost imaginabilă, afară se trăgea. Știam că la Timisoara securiștii au intrat în spital și au omorât lume, drept pentru care, la un moment dat, după miezul nopții a intrat un grup de muncitori înăuntru și au zis: „Nu plecăm de aici, să nu ni-l omorâți”. „Mă, dar noi niciodată”. „Nu există, nu plecăm de aici, să fim siguri că nu ni-l omorâți”. „Dar nu se poate, uite, asta e cu burta desfăcută, în sala de operații nu se intră așa cum simțeli voi”. După un sfert de oră, și-au cerut scuze și-au plecat.

● În 22, raportul de forțe s-a schimbat, pe străzi erau sute de mii de oameni și există o limită a posibilității de a omori. Cred că așa a fost elementul esențial care l-a făcut pe Ceaușescu să plece nu că n-ar fi o... dar nu puteai să omori jumătate de milion de oameni.

● În 6 zile Colțea a dat asistență medicală la 192 de răniți — plăgi prin arme albe (am avut și oameni ucisi cu baloneta), sau cu arme de foc. Tot la Colțea au fost aduși 21 de decedați din stradă, dar numai decedați după 22 încoace. Fiindcă toți cei care au murit în timpul nopții din 21 spre 22 au fost ridicat, s-a spălat pavașul așa fel încât a doua zi, de dimineață, nu se mai vedea nimic — marea performanță a societății comuniste să steargă orice urme a crimei. În dimineața de 22, curățaseră complet și de cadavre și de lume, nu mai erau decît mii.

● În 6 zile Colțea a dat asistență medicală la 192 de răniți — plăgi prin arme albe (am avut și oameni ucisi cu baloneta), sau cu arme de foc. Tot la Colțea au fost aduși 21 de decedați din stradă, dar numai decedați după 22 încoace. Fiindcă toți cei care au murit în timpul nopții din 21 spre 22 au fost ridicat, s-a spălat pavașul așa fel încât a doua zi, de dimineață, nu se mai vedea nimic — marea performanță a societății comuniste să steargă orice urme a crimei. În dimineața de 22, curățaseră complet și de cadavre și de lume, nu mai erau decît mii. Ilișii cu niște faruri foarte mari care luminau în interiorul magazinelor de lângă Luceafărul, să vadă dacă nu mai sunt oameni ascunși. Spitalul Colțea care ca forță chirurgicală într-un anghrenă de război ar fi un spital de zonă interioară (un loc unde se face tratament de cea mai înaltă calificare a unui răniți) se găsea, de fapt, la 200 de metri de linia frontului. De aceea și a reușit să rezolve plăgi mortale. Am operat bolnavi în moarte clinică, care în nici un război din lume nu se recuperează. Când am vorbit anul trecut în America despre experiența asta, a fost punctul care l-a interesat cel mai mult. O a doua particularitate e că 72% din cazuri erau tineri sub 30 de ani și la analiza de rutină pe care am făcut-o tuturor acestor bolnavi, la câteva ore după internare, am constatat la toți o stare mareată de hipoproteinemie. Se aflau în denutriție. Nu-i normal să găsești 5,5 grame de proteine la un tânăr care ar trebui să aibă peste 7 grame. În aceste câteva zile am operat 22 de oameni, 2 studenți și 26 de muncitori, toți tineri și am făcut declarația (mă rog la Dumnezeu să pot să mi-o țin până la sfârșitul vieții) că toți cei pe care l-am operat să poată veni la mine la fel cum s-ar duce un copil la tatăl lui. Și spre marea mea bucurie, o mare parte dintre ei vin pe la mine în situațiile delicate și fac tot ce pot ca să-l ajut.

● O altă particularitate a fost particularitatea tuturor mijloacelor noastre de asistență medicală (nu avram anestezice, antibiotice), la fel ca și acum. Altfelieri am operat în sala de operații la 12 grade Celsius, la fel ca în „cele mai frumoase” timpuri din vremea lui Ceaușescu, 12 grade în sala de operații, legând aburi din bolnav, bolnavul cu pătură pe el — așa ceva nu se poate admite! Nu se poate admite ca în decembrie 1991 să existe aceleași criterii de împărțire a fondurilor care existau pe timpul lui Ceaușescu! Genocidul din timpul lui Ceaușescu nu este genocidul din decembrie, este genocidul bătrînului care a murit informal sau fără medicamente, al copilului care a murit și nu i s-a dat lapte praf, al diabetului care periodic nu mai avea insulină, al cardioului care nu mai avea ditală, ea și nu mai vorbesc de foel intii, mortalitatea femeilor la avorturi, iar formele care s-au găsit de către cei care sînt la putere după decembrie, din păcate, au foarte mult dinism în ele.

● Noi, chirurgii, vom înainta erind Procuraturii lista cu cei care au fost împușcați și în decembrie '89 și în iunie '90 și pentru care nu s-a inițiat nici un fel de acțiune juridică. Tentativa de omucidere este clară la orice individ la care al găsit gloanțele în el, or, în București nu s-a făcut nimic sau e s-a făcut a fost de dumentul perorației în această privință. O instrucție judecări începe fie prin plîngerea victimei, fie prin informare din partea unor organe de anchetă, fie prin auto-sesizare sau așa-zisa sesizare din oficiu. Dar cum de nici unul dintre procurorii aceștia nu au văzut că s-a împușcat pe stradă? Noi am contabilizat în februarie anul trecut peste 900

de cazuri de oameni împușcați și internat în spitalele clinice din București, 40 au decedat, 800 sînt încă în viață. Nu discut morții de pe stradă pe care nu-i știm. Cum poți tu, instanță juridică, să admii că nu tratezi acest fenomen? E ca și cum eu n-aș irata o peritonită.

● Dacă timișorenii nu făceau scandal, nu se făcea nici parodia asta de proces, Președintele țării ne spune că am instaurat statul de drept. Să ne arate statul de drept față de crimele din București din decembrie '89. Eu mă fac că uit ce a spus: că nici pe Kennedy nu știm cine l-a împușcat fiindcă această frază are aceeași înțeles de crimă ca și gloanțele — se încearcă uciderea ideii de adevăr. Cum crede el că se poate ascunde ceea ce a văzut o întreagă țară? Cum de nu știe care sînt unitățile masate, cînd în timpul lui Ceaușescu trebuia să dai șocul de fiecare cartuș pe care l-ai tras, chiar la manevre? Cu ce ordin l-au căleat în picioare milișienii de la Militia Capitalei și unii de la milișienii din jur pe fetele și pe tinerii sechestrați în noaptea de 21 spre 22? Ce ordin a existat că oamenii trebuie culcați cu fața în jos pe caldarîm și sărit cu elmele pe capetele lor? Și tu o fată care a venit în ziua de 22, scăpată de la Jilava și mi-a zis: domnule doctor ne-a culcat cu fața în jos pe strada asta, fostă Regală, Aristide Briant, au sărit cu elmele pe capul nostru, după care au urmat bătăli la milișie. Și atunci eu l-ai întreba pe ăllescu așa: al cărei țării este el președinte? Atunci vom ști clar dacă noi mai facem parte din țara pe care o conduc ei. Eu l-am priceput țării, marele afis cu un președinte venit din țara noastră, este un președinte pentru liniștea celor vino-vați.

sore zona centrală. La Piața Romană, multă lume stătea pe trotuar și privea de la distanță spre Eva unde, un grup de circa 200 persoane forma un corion în fata barului de milișieni. Strigau „Libertate”, „Jos Ceaușescu” și mai ales „Venii cu noi”. Grupul era format mai mult din copii, erau și citiva vîrstnici care, cu-prinși de entuziasmul tinerilor, se manifestau ca socotia. Am intrat în grup și curînd am înțeles că entuziasmul era dublat de înclînare.

● În blocurile din jur erau citeva ferestre și balcoane pline de spectatori. În spatele unor perdele se simțea mișcare. De la mai multe ferestre se făceau fotografiile. Din blocul cinematografului Patria, o cameră video fixa insistenț grupul.

● Intre două reprize de scandări, se vedea înclînarea de a fi fotografiat, filmat. Eram citiva ore își țereau fata. Un bărbat blond spunea că „nici nu o să apuce să devină opeze filmele”. Impresună cu un bătrîn, am convins citiva tineri să merțem sore rînd și să încercăm să-l aducem pe cel ce stătea pe trotuar. Se striga „Venii eu noi”. Un elev de 16 ani l îndemna să se gîndescă la copiii lor. Bătrînul le spunea că dacă stau ca la spectacol, la merită soarta.

● Unii plecau. Puțini s-au alăturat grupului. Am plecat să anunt prietenii și cunoștințele. M-am înțors cu un vecin, dar grupul nu mai exista. Era doar milișia care te legitima și te trimitea sore casa. Am plecat spre Universitate. Acolo grupul de manifestanți rezistase. Și aici se retrăseră cei care au scăpat de la Romană.

● Erau ca 200 de oameni în fata a două cordoane de milișieni și soldați amplasate la Batiștet și Universitate. Pendulam între cele două zone fierbinti, încercînd să nu pierd nimic din ce se întimpla. Au apărut mașinile de pompieri, au fost asaltate, una nu a mai reușit să plece.

● Eram răgușit, ud, înghotat. M-am dus acasă să mă schimb și a trebuit să mă întorc cu soția și fiul meu care nu au mai vrut să rămînă acasă.

● Intre timp situația părea calmă. Barajul de la Universitate se retrăsesse spre strada Academiei. În jurul rondului de la Rosetti erau parcate, pe toată strada, mașini. În fata Teatrului National, se aprindeau lumînări pentru morții de la Timisoara. Se trăgea în aer. Mulți credeau că sînt gloanțe orbe. Se discuta despre ce se întimplase la Timisoara, despre șanșele de a rezista pînă dimineață. Puțini știau ce se întimplase chiar în București, fiecare cunoștea doar evenimentele din zona în care se afla el. Se aduceau camioane pentru a întări baricada. Un sofer din Maramureș al cărui camion era dus sore baricada, se rusa pentru copiii lui. De la portavoce se auzeau apeluri de a chema rude și prietenii. Se spunea că vor veni muncitorii de la „23 August”.

● Printre cei prezenți, foarte mulți copii. Erau tineri și gravi, preocupati mai mult de șansa reușitei decît de propria lor soartă. Focul s-a intensificat. Peste Ministerul Agriculturii zburau siruri deose de trasoare. Desi se putea vedea pregătirea acaltului, speram să nu se repete istoria de la Timisoara.

● A început o adevărată canoană. Toți trăgeau, unii în sus cu trasoare, alții sore multime. Atunci credeam că sînt toate gloanțe orbe, desi uneori cădeau oameni. Multimea se mai dispersese, mulți plecau.

● Un băiat de vreo 16 ani se culca în pămînt cînd focul era mai puternic, apoi se ridica și striga citi putea „Nu plecăm”. Mi-a spus în șoaptă că l e frică. Simțeam pe față puberea de la cartusele orbe.

● I-am trimis pe al mei sore masină, promițînd că voi veni și eu. A urmat asaltul. Lamea fugea de bievardul 1848 și Republicii. Eu am fugit pe Republicii, spre masină. Cînd eram în dreptul Teatrului Foarte Mic am văzut masina mea rămasă singură în mijlocul străzii. În dreptul rondului Rosetti. Ai mei așteptau în masină. Și două tancuri veneau în goană sore rînd, trăgînd cu mitralierele, cu gloanțe orbe.

● O cînd am avut imaginea de cosmar, un tanc trecînd peste masina în care erau soția și fiul meu. Nu mai puteam să fug, dar mă ducea multimea. Am văzut cum tancurile ocoliseră rondul de la Rosetti pe partea opusă mașinii și cum se îndreptau sore Moșilor. Nu știu cum am ajuns la masină și am plecat. Soția mea era albă la față și scotea niște sunete neînțeleșibile. Fiul meu își făcea morală. Pe drum — controale, areștări.

● Identificarea era simplă: cei de la Universitate miroseau a praf de pușcă. După ce al mei s-au culcat, am plecat din nou în oraș. Am aflat ulterior ce se întimplase. Și totuși, multimea s-a regrupat la Rosetti. În fata Ministerului Agriculturii. Intre barajul armatei și multime, o femeie în dolu, din Timisoara, desena pe asfalt o cruce din flori și lumînări. Ofiterul a comandat grupul de soldați „Arna la picior”. O fată s-a apropiat de soldați și le punea flori în țevile armelor. Eca dimineața zilei de 22 Decembrie 1989.

IULIAN CORNĂȚEANU LA UNIVERSITATE MIROSEA A PRAF DE PUȘCĂ

Nu mă consider ceea ce se cheamă „participanți activ la revoluția din Decembrie”, motiv pentru care nu m-am inserat în nici una din asociațiile ce-si atribuie merite în revoluție.

Fac parte din cei mulți care se consideră vinovați față de ei, de copiii lor, de națiune că nu au făcut „ceva” pentru înlăturarea comunismului, că au participat, prin pasivitate, la mentinerea regimului comunist, chiar dacă nu au fost membri de partid. As vrea doar să exprim lucruri simțite în acele zile, imagini ce s-au întîlnit adînc în memorie.

Ceea ce se întimpla la Timisoara în decembrie '89 era din ce în ce mai mult comentat. La servici (un laborator la un institut de cercetare), practic, nu se mai lucra. Fiecare spunea ce a mai aflat, ce zvonuri mai circula. Înceeam să găsim soluții să-l ajutăm pe timișorenii. Mulți erau dispuși să

facă ceva dar tot ce ne trecea prin minte nu ducea decît la sacrificii inutile.

Pe 20 decembrie, în institut, s-a aflat despre mitingul ce se organiza în București, a doua zi, Spornan ca la acest miting să se întimpla „acel „ceva”.

As fi vrut să merg și eu, dar nu se acceptau decît membri de partid. Pe 21 decembrie, dimineața, am aflat că „acțiunea s-a contramandat”. La un televizor din laborator, am putut vedea că mitingul are totuși loc.

Si atunci a apărut aceea cîntinare a imaginii și întreruperea transmisiei. Eram convinși că, în sfîrșit, a început și în București. Ne îmbrățisam, strigam, eram fericiți. Citiva au vrut să plecăm în centru. În timp ce ne îmbrăcăm, transmisia s-a reluat. Eram dezamăgiți, totuși eu am plecat.

Pe Calea Victoriei, circulația era interzisă și milișia te ocea să merți

unde un cearecal
bunice, să vă a-
mi-a adus. Mie și
tu care scriam cu
s tiranul”. Eram
drumului cînd ar-
de făcut o comu-
teva secunde a in-
De-a dreptu' și eu
, cum a spus ci-
ne. Tocmai ajun-
d lumea a dat nă-

RU VAȚI

Itimil ani de dinain-
toată țara rămăsese
na Cornea și a unui
altor citiva încă. În
fi tăiat bărbăția —
leșurii. Decembrie
în rațiunea, din ju-
ceceea, acel decem-
pili. D mbrie '89
unese a elor care
ca speranța lor de
nătoare cu cea a pă-
uș lincii și frumosi,
le de ce această ex-
și către libertate a
re aveau figuri fru-
ști copiii, în cea mai
ost muncitori. Ei nu
religioasă și totuși
de sacrificiu. Eu am
os, de la Colțea, cum
ca 2 flori scutierilor
clăd Generale. Cred
i nu numai cei care
șigare, ei și cei care
babil în altă zonă a
mare distincție între
s 21 și ce s-a întim-
mă. Fiindcă nebunia
e mină de oameni

HORIA CRISTEANU

DECEMBRIE '89 LA DEVA

"Ha! s-au leșit și ăștia ai noștri, hai în centru..." Năvălise peste mine bucuros, era un prieten bun, ascultaserăm cu o seară înainte tot ceea ce putea asculta — B.B.C., Europa Liberă, Vocea Americii — știam că, în sfârșit, Bucureștiul e în stradă, iar acum ieșiseră și „ăștia ai noștri” — cum spunea Florin —, oameni Devel, Deva aflate nu numai de la radio că la Timișoara se moare. Mulți dintre tinerii orașului, studenți ai facultăților timișorene, kusseră imbarcați cu sula în trenuri și trimiși acasă, în vacanță, de iubitorii de liniște ai acelor zile neliniștite.

Slavă Domnului, la Deva nu s-a tras nici un foc de armă, deși din primele ore ale dimineții de 22 decembrie de pe platformele Industriale ale orașului și din localitățile învecinate au început să vină „spre partid” muncitorii. Cu țozinci puține, de fapt una singură: „Timișoara I”. Și copiii lor muriseră acolo. Singu-

rul milițian pe care l-am văzut pe stradă era, în acea dimineață, înconjurat de câțiva cunoscuți, cu care vorbea încurcat, scîrbit: în cele din urmă l-am auzit zicînd scurt: „Io îi dau dracu”, mă duc să predau pușca, Servus”. În Dacia cu numere desenate în grabă pe cartoane prinse deasupra numerelor reale, niște personaje bizare patrulau pe străzile lăturalnice. Nefirese de multe camioane grele traversau goale cartierele orașului, cu o viteză tensionată.

La ora 10, piața din fața județenei de partid era plină de lume. Se cerea ca primul secretar să iasă din sediu. Peste drum, în clădirea Palatului Culturii, lucrătorii poștei in-

statau, la cererea manifestanților, o stație de amplificare. Radio București transmitea muzică clasică. Într-un tirziu a leșit Ion Popa, toașu' prim, care n-a prea avut timp să converseze cu manifestanții, pentru că a fost arestat imediat, civilizat, de câțiva muncitori care l-au promis că-l vor preda întreg armatei, ceea ce s-a și întîmplat.

Stația de amplificare a început să funcționeze, cineva a prins microfonul și a citit o poezie tare nefericită... Se tăcea infundat, se înjura greu, se aștepta. O voce anuntă sec, la aceeași stație de amplificare: „Oameni buni, la București poporul a intrat în radio și în televiziune. A fugit Ceaușescu. Acum vorbește la

radio Mircea Dinescu”. „Gata”, zice cineva. Ne sărutăm aiuriți, fără să realizăm, fără să credem. Balconul Palatului Culturii se umple de oameni tineri. Desteaptă-te române, vechiul Tricolor. Se deschid ferestrele palatului, apare primul portret afișat, primul steag roșu aruncat afară, primul volum din gîndirea inestimabilului zboară prin aer. În câteva minute se dă foc însemnelor comuniste la numai câțiva metri de eleganta și trufașă vilă a lui Petru Groza, a cărui statue mai dăinuie și astăzi, din păcate, în fața primăriei.

Pînă seara, oamenii au demontat liniștiți tablele cu numele lui Ceaușescu, au lipit afișe pe fiecare geam de prăvălie, cu rugămintea de a se sparge nimic. Și nu s-a spart nimic.

În centru, la statuia regelui Decobal s-a stat, o vreme, de veghe.

Eu m-am simțit ca la revoluție. Prin ce am trecut (și e puțin față de cele prin care au trecut alții în acele zile), prin stările pe care le-am trăit, așa m-am simțit. Și cred că pentru toți a fost la fel. Cînd aud comentariile care se fac acum, mă gîndesc că au existat și alte forțe care au intervenit și care au avut o influență. Dar într-o societate evoluată cum e cea actuală (cu echipamente electronice etc.), în acest lucru constă realitatea revoluției: pentru că indiferent ce alte forțe ar fi existat, fără sprijin popular ele n-ar fi reușit să facă ce s-a făcut. Și probabil că n-ar fi reușit să-l răstoarne pe Ceaușescu.

Pe 21 pe la 3 fără un sfert am putut să plecăm de la serviciu. Eram cu cei care mă păzeau zi de zi. Erau mașinile care mă așteptau în fața casei. Mergem pe jos, ei veneau cu mașina după mine, luam metrourile, unii veneau în vagonul de metrou cu mine, alții cu mașina pe sus. Ajungeam la serviciu și acolo, 8 ore, ei stăteau cu mașina în față. Mulți din fabrică îi cunoșteau, îi porecliseră. O femeie blondă care împletea, era Mata Hari, un băiat înalt care se plimba era Lunganu, altul, foarte aranjat — cu haine, cu cizme — era Gigolo.

Cînd am ajuns cu metrourile în Piața Romană, urcam scările și am fost dintr-o dată foarte impresionat de lumea care stătea în balcoane (aceasta a fost prima imagine) și se uita spre bulevard. Deci pe bulevard se întîmpla ceva. Cînd am ajuns acolo era lume adunată în față la Grădinița, strigau: „Jos Ceaușescu, Libertate”. Întîi am rămas uimit, am făcut încet-încet câțiva pași, unul dintre securiști mi-a zis: „Ei, ți-ai văzut visul cu ochii?”. Am sărit peste gardul care despărțea trotuarul de stradă și am intrat acolo, între oameni. Mi-aduc aminte că la început ți-era greu să strigi, nu-ți toșeau cu-

vintele din gură. Am rămas în stradă, securiștii erau și ei câțiva pași mai departe, mai apăreau, mai dispăreau. M-am întîlnit cu câțiva colegi care erau și ei acolo. La început nu-ți vin cuvintele și pe urmă începi să strigi cu toată plăcerea — ceva ce practic n-ai mai trăit. După aceea au început să ne alege cu TAB-urile, care tot treceau pe bulevard. Cînd dădeau drumul la TAB-uri știai ce s-a întîmplat la Timișoara și nu știai dacă încep sau nu

zi de acasă, că cine știe ce-o să fie. M-au dus la Securitate pe Calea Rahovei. Era acum a treia oară cînd mă duceau acolo. Tancurile blocau bulevardul, așa că m-au dus pe la restaurantul Budapesta. Acolo la Rahovei știam că te arestează, îți fac inventarul lucrurilor, te dezbracă, te perchezizionează, acum au fost violenți, brutali, citeva coate în burtă, câțiva ghionți.

Mai tirziu am apărut la Televiziune cu Gabriel Andreescu și Silviu Brucan,

că au schimbat gratiile. Al mai fost pe aici? — au întrebă ei. Da, am fost. În '83. Și cît ai stat? Am stat trei ani! Aaaa... Așa de mult o să stăm și noi? Domnușe, le-am zis, nu știu ce-o să fie. Erau două dintre multele cazuri de rezistență care nu s-au știut. Cel de la A.S.E. răspîndise manifeste și fusese arestat pe o stradă cu o săptămîină înainte, deci pe 10, înainte de Timișoara. Și cel de la Politehnică fusese arestat cu o lună înainte. S-au mai auzit împușcături în zonă, l-am văzut pe gardianul care era de pază la Securitate și avea o armă de trăgători de elită pe care o studiasem înainte și ar fi fost cea mai potrivită pentru Ceaușescu. Am stat de dimineață acolo la povești cu cei doi tineri. Pe la prînz s-a deschis ușa și mi-au zis să ies, m-au dus la camera ofiterului de serviciu, mi-au zis să-mi iau lucrurile, mi le-am luat, și că pot să plec. Eram neîncrezător, dar n-am mai pus alte întrebări, de ce, unde, cum, am leșit, nu m-am oprit chiar în fața clădirii, dar după cît, la a doua stradă, erau oameni adunați. Am întrebă: Ce este? Ce s-a întîmplat? Mi-au spus că Ceaușescu a plecat. Pe bulevardul Bălcescu, venea o masă mare de oameni care striga: „Ole, Ole, Ole / Ceaușescu nu mai e!”, am mers cu ei pînă la Intercontinental. De acolo m-am dus acasă, părinții nu erau acasă. După ce am stat puțin, au apărut și ei, erau agitați, ne-am uitat la televizor, pe urmă au zis să mergem iar pe stradă, eventual la Televiziune. Cînd să plecăm, mama s-a uitat, a văzut că n-aveam șireturi la pantofi: unde sînt șireturile? m-a întrebă. Păi, la Securitate. Cum la Securitate? Păi am fost dimineață arestat. Da? Bine. Hai, mergem să vedem ce e pe stradă.

RADU FILIPESCU

EI, ȚI-AI VĂZUT VISUL CU OCHII?!

să tragă. Mai fugeam, mai ne întorceam. Am ajuns în Piața Romană. S-a aflat că la Intercontinental e mai multă lume adunată, am trecut pe acasă, l-am luat și pe părinți, am stat pînă pe la vreo 12, eu credeam că o să fie ceva ca Piața Tien-an-men, că o să dureze luni de zile, nu m-am gîndit la un sfîrșit aîd de rapid. Era baricada, erau câțiva pe care îi știam. După 12, am plecat. La 0,30 începe serviciul, așa că pe la 6 am plecat de acasă, erau mașinile în fața parcului unde locuiesc, de obicei veneau după mine, dar pe prima stradă au oprit și m-au băgat înăuntru. Atunci m-am gîndit că poate am făcut o prostie că am plecat de acasă, dar nu poți să știi niciodată, așa putea să-mi fie frică să plec în fiecare

Unul dintre gardienii de la Jilava a fost de față și a fost filmat cînd eu l-am spus: „Ei, ultima oară cînd am fost aici ai fost foarte rău!”. Dar scena aceasta, întîmplător, n-a apărut la Televiziune. Pe gardianul acesta îl știam din '83. M-au arestat deci și m-au băgat într-o cameră pe care o știam, mai fusesem în ea. Și cînd am intrat erau doi tineri acolo, doi studenți, unul la A.S.E. și unul la Politehnică. Am făcut cunoștință, dar n-am intrat în amănunte, nu am întrebă ce au făcut sau pentru ce sînt acolo. Le-am spus să nu spună lucruri care ar putea să nu le fie favorabile. Și m-am uitat prin cameră și erau lucrurile puțin schimbate: un pervaz de lemn, gratiile puțin modificate și le-am zis: Ia, uite, domnule,

DAN PERJOVSCHI

SIBIU — 21-22 decembrie

21 Decembrie (dimineața — după-amiaza)

1. — Rîul murdar din mijlocul orașului plin de portrete. Ei, ea, Lozinci cu bombe nucleare interzise, porumbel și pace plutind pe Cibin.
2. — Central orașului. Soldații tineri ținîndu-se de puști. Ce mică e gaura armeei îndreptată spre mine. Ne e frică și mie și lor.
3. — Mirosul gazelor. De o oră se plînge. Pe stradă foarte mulți oameni. Se vizitează locul primei ciocniri. Urma primului gloanțe, restul de ARO ars, pluton de soldați, traseul coloanei. Se dau explicații. Se așteaptă.
4. — Întîlnesc prima oară coloana de manifestanți. Au rămas incredibil de puțini. Lozinci în versuri. Cîteva ore în sus și în jos pe centru. Mă gîndesc: în patru camioane ne umflă pe toți.
5. — Din ce în ce mai multă lume. Iese schimbui I. Din cînd în cînd capetele se întorc și se uită în spate. „Ce mulți sîntem!” Asta dă curaj.
6. — Cîteva grade de participare. (Între fiecare cîteva metri, un metru, cîteva centimetri.) În balcon: cu familia; în fața casei; pe trotuar; pe trotuar în pas cu coloana; în coloană. Un țigan de 2 metri de lîngă mine: „Veniiți mă, că și voi sînteți români!”
7. — Unitate militară paralelă cu sediul Securității și Miliciei. Între ele 10 metri. În curtea unității, dincolo de sîrma gardului alinați, simetrici, soldați, ofițeri, mitraliere, tancuri. Cu tricolor la braț. La gard: „Armata e cu noi!”
8. — Întoarcere 180 de grade. Spre Securitate. Din ce în ce mai aproape de cei câțiva ofițeri din fața sedului. Se armează pistoalele cu gesturi ostentative. Cineva se lipește de țeava armei cu pieptul bombat: „trage bă”.

9. — Frică. Capete în pămînt, se zice că se filmează din Securitate.

22 Decembrie (dimineața — după amiaza — noaptea)

1. — Spre centru. Foarte multă lume ca la plimbare. O Dacie oprește în mijlocul drumului, uși deschise, radioul la maximum: „stare de necesitate”. Sînt interzise grupuri mai mari de 3 persoane. Lumea ride.
2. — Piața din fața Casei de Cultură, plină ochi de oameni. Atmosferă de sărbătoare. Steaguri, țozinci. De la balcon se citește declarații înfocate. Un pluton de soldați vrea să traverseze piața. Lumea se strînge lăsînd un culoar strîmt de un metru și lung de 200. Soldații trec în sir indian. Capete în pămînt. Unii plîng. Se aplaudă tot timpul cît trec.
3. — Se citește aderarea la programul Timișoarei.
4. — Spre locuința lui L. D. cu gîndul să facem ceva, să telefonăm, să strîngem un grup de intelectuali. Cu o sută de metri înainte de bloc, geamurile caselor se deschid. Strigăte: „a fugit porcule! Fugiți la televiziune!”.
5. — Fugim. Începe telerevoluția, cu Dinescu. Plîngem, ne îmbrățișăm, avem o oră la dispoziție, peste o oră în Sibiu începe să se tragă. Rămînem la L.D. 4 oameni blocați o săptămîină.

22 Decembrie — 3 ianuarie (ziua — noaptea)

1. — Timp continuu. Zi, noapte, zi. Televizor, radio. Europa liberă, vecini, zvonuri, gloanțe, telefon. Apa otrăvită, milițieni care trag din gurile de canal, depozitul de muniție e în mîna lor, șeful garnizoanei a fost în garda Eleni, arabi, stingeți lumina, feștiți afa-

ră, blocurile sînt minate, baba cu muniție în sacoașă, mașini din care se mitraliează. Nicu.

2. — Noaptea păzește locul cu un cuțit de bucătărie. Șezătoare cu zvonuri.

3. — Noaptea prin orașul luminat de trasoare. Mergem să dăm sînge. Mergem trei sferturi de oraș cu inima în gît la fiecare far de mașină. La morgă: „Nu mai avem nevoie, au venit destul, mergeți acasă, aici se trage”. Se trage.

4. — Salvare cu morți: „Ce sînt? Milicieni. În iarbă cu ei, sînt și civili. Du-i înăuntru”.

5. — Ziua în fața blocurilor. Multă lume. Se discută, se fumează. Pe cer un elicopter își ia avînt, picaj, trage cu rachetele, spre cîmîtir cred. Lumea aplaudă. Scena se repetă de cîteva ori.

6. — Ziua în fața blocurilor. Se trage. Pac! Toți se trîntesc pe jos și dispar. După cîteva secunde revî exact în aceleași locuri: „uite de acolo s-a tras”, „nu”, „de acolo”. Apare o tanchetă, i se arată un balcon. Ziua în amiaza mare. Tancheta trage cu mitralierele, balconul e făcut zorb. Apare un steag alb și doi bătrîni îngrozii. Abia acum se trimite o delegație. Soldații fumează. Nu e nimeni acolo.

7. — Cineva urcă pe bloc. De abia scoate capul: „uite-l!” Tancheta trage. A avut noroc, s-a retras la timp.

8. — Coadă la portocale. O oră, o oră și jumătate. Trece un tanc. Lumea îl oprește, cei de la coadă se reped cu cîteva portocale și le dau soldaților. Tancul mulțumeste și pleacă.

9. — Armata pîzindu-și cazărmiile. În geamuri saci de nisip. Porțile îndopate cu tancuri. Ne facem reciproc semnuri victoriei.

10. — Prin curți copiii se joacă cu grămezi de cartușe. În Sibiu s-a tras un milion de gloanțe.

GABRIEL ANDREESCU

DECEMBRIE '89

Cind s-au declanșat evenimentele de la Timișoara eram la Buzău, în domiciliu forțat. Îmi făceam zilnic drumul până la locul de muncă (Direcția Apelor Buzău), și înapoi, însoțit la 8-10 metri de un civil, iar la o oarecare distanță, de o mașină. Pe 17 decembrie, civilul a trecut la 1 metri în spatele meu. În casă mă înfrunteam în jurul mesei, ascultând Europa liberă, înnebunit de ceea ce se transmitea de la Timișoara. Poate nici nu mai conta că Ceaușescu va rămâne neclintit, nu-mi imaginam cum un astfel de criminal paranoic ar putea fi dat jos prin mișcări de masă, care pot fi culcate la pământ de o singură mitralieră, dacă trage în plin. (Dar eram convins, Ceaușescu nu mai avea mult de trăit după căderea Bulgariei.) Pe 19, sau pe 20, nu îmi mai aduc bine aminte, revenind acasă, plantonul meu îmbrăcat în haine de milițian mi-a spus că nu am voie să ies decât la slujbă. Seara amenințările s-au ținut lanț, pe toată mass-media. A doua zi colegii de la Direcție erau, toți, întunecați. Nici nu am coborât la televizor, odată cu ceilalți, să văd mingul de pe 21. Rămăsesem singur. Radoul de pe biroul de viză-vis repeta cuvintele (bicicicului). Și deodată... Un zăpăcăt uriaș s-a ridicat din cutia de plastic, iar peste câteva secunde un cîntec patriotic arăta că, într-adevăr, se pe-

trecurse ceva în fața Comitetului Central. M-am aruncat pe scări și, în timp ce alte uși se trîneau de perete, în spatele meu, am ajuns, sărind trei-patru trepte deodată, în sala televizorului. Pe ecran, transmisia intreruptă! Deci se întâmplase! Ceaușescu nu va închide ochii peste o populație umilită până la capăt. Seara, acasă, am aflat despre rafalele din București, despre primii morți din Capitală.

Dimineața am fost însoțit, la umăr, până după colțul străzii. Pe Mioriței aștepta o mașină militară. „Comandantul vrea să aibă o discuție cu dumneavoastră” - mi-a spus anchetatorul meu (ultimul) venit din București. Am urcat. În mașină erau patru civili. Pentru prima dată lăsaui să li se vadă centurile cu pistoale, pe sub haine. „Dar această discuție va avea loc la București.”

Ce avea să urmeze? Ceaușescu dăduse câteva comunicate extrem de dure. La Europa liberă se vorbea chiar despre distrugerea Timișoarei. Evident, de data aceasta nu se mai juca el cu disidenții. Cu părerea străinătății. Nu reușisem să vorbesc acasă la București - legăturile erau complet intrerupte. Am ieșit din Buzău, am intrat pe șoseaua spre Ploiești, iar mai apoi am cotit-o spre stînga, pe drumul Urziceniului. Cînd am trecut podul peste calea ferată la orizont se colorau

noii. În mașină nu vorbea nimeni. Însoțitorii păreau, toți, obosiți. Eram pe centru. Aveam în față parbrizul. Închideam ochii și culoarea moale, roșu-albăstrui în acea dimineață, se păstra puțin, pe retină. Am intrat în București pe la Afumați. Spre Colentina, și apoi aproape de Bucur-Obor am văzut două grupuri de oameni - 50, 70 de persoane, nu mai mult - care se îndreptau spre centru, în tăcere. Orașul părea, acolo la margine, cenușiu; un oraș din care au dispărut păsările. De la Bucur-Obor mașina a luat-o pe un drum foarte acolit. Cînd am tăiat b-dul George Coșbuc am înțeles că voi ajunge tot în Calea Rahovei. Poarta Securității s-a deschis imediat. Se grăbeau. Cînd am coborât, l-am rugat pe anchetator (înainte de a fi dat în primire), să îmi anunțe părinții la Buzău, că nu au de ce să mă aștepte. Mi-a promis. (Dar telefonul o sună de abia la prînz, după ce totul se jucase.) Am intrat direct în camera de percheziție: scos hainele, scos șireturile, scos mîșul, pînă la piele; desfăcut degetele de la picioare, desfăcut fețele, tot tacîmul. Au fost înregistrate obiectele, banii rămași la magazie. Am semnat. Deci nu era simplă ancheta, era arestare. Am fost condus în celulă. Pe lângă patru, trei tineri. Aici, de o lună și jumătate, de trei, de două săptămîni. Nu știau ce se întâmplase pe afară. Doi fuseseră orestați pentru că lipiseră manifeste, al treilea, militar, ajutate pe cineva să treacă granița. Noaptea auziseră focuri de armă, mitraliere, elicoptere. Erau îngrijorați pentru un alt coleg luat noaptea din celulă, care nu

mai apăruse. La prînz, au venit gamelele. Stăteam pe marginea patului și băgam lingura de metal prost în ciorbă, cînd un gardian (pe care îl știam din '87) a deschis (de data aceasta, larg) ușa și mi-a spus, făcînd o mișcare amplă prin aer, cu mîna: „Poftă bună! Dar dumneavoastră puteți veni cu mine”. M-a condus în vizită pe culoare. Mi-a dat îmbrăcăminte, a vrut să-mi arate că în geanta cu care venisem se afla ce mi se luase, dar a renunțat și a pus de-a valma restul, asigurîndu-mă că totul este în regulă. Înainte de a ieși am intrat în biroul unde se aflau Comandantul Direcției de Cercetări Penale a Securității Statului și șeful anchetei mele. Băteau cu degetele în masă, evident agitați. „Vezi, voiai să vii în București, te-am adus noi, a fost mai simplu” mi-a zis, cu o grimasă, colonelul Popa (așa se prezenta) și care nu știa decît să tutuiască. Dar nu aveam timp de vorbă. Am ajuns la ușa și, tot în grabă, mi s-a deschis. Liber! Se mai trîneau pe străzile Bucureștiului? Am plecat din fața clădirii încet, cu capul întors spre fațadă. Și am mers, așa, pînă la primul colț. Am grăbit pasul, imediat ce am cotit la stînga, dar tot mă uitam în urmă. Pe b-dul George Coșbuc se afla deja multă lume. Am luat-o la fugă, spre Piața Unirii, și în dreptul Dealului Mitropoliei am văzut coloana uriașă care striga: „O!e, O!e, Ceaușescu nu mai e!”. Ceaușescu a fugit cu un elicopter, mi-a aruncat un treacător. Am alergat, strigînd, intrînd în mulțime. Cu ea am mers spre Piața Numită, după aceea, a Revoluției.

LIVIU CIOBANU

SIMȚEAM CĂ O DATĂ AJUNS ACOLO NU MAI PUTEAM SĂ PLEC

Născut - 22 septembrie 1968, operator calculatoare, membru al Asociației „21 Decembrie”. În ultima lună de armată (88) se îmbolnăvise în aplicațiile de la Cernavodă (sănușe cu tirăcoacul în plină, dormea pe pînă, decora în nopțile de gardă și fusese internat. În dimineața lui 21 decembrie, tălăl lui l-a chemat să se uite la televizor: vino să vezi, o să fie ceva deosebit, l-a spus.

● Vedeam într-adevăr că nimeni nu striga, nu ovationa, și noi la televizor auzeam ovatiile, practic benzile mergeau. Pe urmă au căzut brusca toate pancartele. Cînd tata a coborât să ia pînă m-am îmbrăcat repede și am plecat: dacă ar fi fost ei acasă, nu m-ar fi lăsat. Calea Victoriei era blocată de milițieni. Am fost în Maigheru. În dreptul magazinului Eva era un cordon de poliție și manifestanți foarte mulți. Practic pot să spun că erau oam totți de vîrstă mea (chiar și mai mici). Și tinerii aceștia se organizau într-un fel: am fi vrut să nu atîngem la violență nici noi, nici scutierii. După un timp scutierii ne-au luat la forță. Dacă n-ar fi fost nimeni, nu ar fi fugit nici eu, dar nici să rămîn singur. Ne-am refuzat mai mulți într-un magazin de vinătoare, peacuti. Cel dinăuntru, un domn și o doamnă, ne-au băgat, fotele într-o parte și băleții în altă parte, după niste dulapuri mari. Ei au rămas în față, la teighea, dar au închis ușa. După un timp am ieșit iar, în Piața Romană se reorganizaseră revoluționarii.

● Nu mă gîndeam la revoluție, nu aveam cuvîntul ăsta în minte, dar simțeam că odată ajuns acolo, nu mai puteam să plec. Pe urmă știam ce a fost la Timișoara...

● „Jos Ceaușescu”. Nu tin minte să se fi strigat prea mult „Jos comunismul...”. Am strigat și „Jos guvernul”, dar mi se părea ciudat, pentru mine guvernul era o noțiune ambiguă, eram convins că dacă ar fi căzut Ceaușescu, totuși ar fi fost bine. Am strigat și ceva de Timișoară. La un moment dat a venit un cetățean cu un aparat de fotografiat și a făcut poze scutierilor. În jurul scutierilor erau niste ofițeri care ne fotografiau și pe noi, nu ne-a fost teamă, deși ne-am dat seama că vom fi recunoscuți după poze.

După vreo oră iar ne-au luat scutierii la forță, și am ajuns în Ștefan cel Mare, eram un grup cam de zece băieți. Mergeam scîndînd, era un entuziasm fantastic și pe drum a început să ni se alăture lume. Erau tot felul de manifestări și pro și contra, erau, de exemplu, și unii care, de la balcon, ne strigau: „duceți-vă, mă, acasă”. Se mai aruncau cu sticle de apă, dar în scurt timp ne-am dat seama că am avut succes cu această idee de a grupa mai multă lume. Am ajuns între timp la Bucur-Obor, de la eram mij de persoane, erau și copii foarte mici, de unii li trimiteam acasă. Scandam: „Nu vă fie frică, Ceaușescu nică”, cred că intra timp se făcuse ora 5. Am mers la două întreprinderi unde luminile erau stinse, porțile închise, am vrut să scoatem oamenii din uzine, din fabrici, să mergem cu ei în Piața Universității, dar nu am fost așa bine primii. Oricum, eram foarte mulți care ne îndreptam spre Piața Universității.

● La un moment dat m-am dus și am luat două sticle de ceai fierbinte de la un bloc din Piața Universității, eram cu toții răgușiți, unii au avut oarecare dubii în privința persoanei mele și mi-au spus să beau eu primul, am băut eu primul ceaiul, era foarte fierbinte. Între timp a început să se formeze baricada. La început din seacănele și mesele de la restaurantul Dunărea. Pe urmă, după ce au trecut mașinile de pompieri care ne strigau, penru să ne împărășie, am văzut că se urcau pe niște mașini și demontau scările, furtunile și le aduceau la baricadă. Baricada a început să ardă la un moment dat. Pe partea stîngă a încercat să înainteze un TAB, s-a aruncat cu sticle incendiare în el și TAB-ul s-a aprins. Ne-am bucurat, deși eu mi-am dat seama că un TAB care se aprinde era o nimică toată.

● S-a tras după ce au trecut mașinile de pompieri. La început n-am văzut răniți, la început se trînea în sus. Era armată foarte multă spre cîșinărie, spre florăria Codrea și tot ceera era plin de trasoare. Eu m-am dus să dau un telefon la părinți, de la magazinul Romerta, mama mi-a spus

să vin acasă, dar mi-am dat seama că dacă plec, o să regret imens. Cînd m-am întors am fost surprins că partea aceea a Universității era blocată de mașini de miliție, cu gratii pe partea interioară, am fost sigur că vor fi arestări serioase. Eram obosit și m-am gîndit să mă duc în pasaj și mă odihnesc puțin. Poate pare surprinzător ce spun, dar la Universitate a fost foarte puțină lume, majoritatea erau pe margini, spre Dunărea, spre Intercontinental, iar pe mijloc un rînd de... nu e potrivit să le spun așa, dar era efectiv un rînd de sinucigași... Cîteva sute. Pînănu-l și pe cei din margini, care stăteau doar să privească, nu cred că am fost mai mulți de 1500-2000 de oameni. Cînd eram în pasaj, lucrurile au început să se precipite. La un moment dat am văzut un tînar cu părul lung și cu fata plină de sânge, de la aproape închezat; mi-a spus că a fugit și că l-au lovit pe la spate, cu pînă armată, avea capul spart. Am vrut să-l duc la mine acasă, nu mi-am dat seama că spitalul Coltea era aproape, dar pe scări, acolo, sus, erau scutierii, un securist a coborît vreo 4-5 trepte și ne-a spus: hai, veniți că vă așteptăm cu bucurie. Noi am luat-o înapoi, tînarul n-a vrut să-mi dea mîna și l-o tin pe umărul meu, pentru că atunci am fi fugit amîndoi cît am fi putut; și a rămas în spatele meu. Lau prin scutierii la metrou, am întors capul și l-am văzut trînit pe los și stîlîc în bătaie. Îl băteau cu picioarele, cu mîinile. Cînd am ajuns, primul lucru a fost să iau pe cineva să mergem sus, să vedem ce-i cu el, dar nu mai era acolo. Cred că îl arestaseră, dacă mai era cumva viu.

● Cîțiva au luat-o pe sinele de metrou, spre Piața Romană. Ulterior am auzit că au fost prinși. La metrou există o ușă roșie metalică, deasupra căreia e un spațiu și urmează sus tavanul. Mulți au sărit pe acolo și se adăpostesc de scutierii. Pe urmă a venit un tin care a deschis ușa aceea, am intrat într-o cameră împreună cu alți 7-8 și ne-am ascuns după niste cazane foarte mari. Din păcate n-am avut răbdare, am deschis ușa, se mai calmasse situația, dar acolo era un securist, care și-a strigat scutierii lui și a venit după mine. Securistul a dat primul, pe urmă au dat și scutierii. „Stai jos, stai jos”, strigau: am stat cu mîinile deasupra capului. Ei loveau cu mîinile, cu picioarele, cu pumnii, cu bastoanele, cu tot ce se putea da. Am avut capul spart în mai multe locuri și ochiul stîng era gata-gata să-l pierd. Pe mine m-au prins în mijlocul camerei și poate de aceea m-au bătuț cel mai crunt. Securistul m-a dat în primire unui scutier, du-l sus pe asta, l-a spus. Am avut timp să văd ce se întâmpla în Piața. Erau grupuri-grupuri de scutierii care înconjurau grupuri de manifestanți, culcîți pe jos, cu fata la pînă și li băteau. M-au băgat și pe mine într-un

antref de cer. Cel mai rău era de cel de la mîncare, pe care scutierii li călcau în picioare. Pe urmă au venit duce să ne ia. Nu aveam voie să ridicăm privirea. Mi-am dat seama că făcetu așa cu să nu-l vedem la față. Deci ne-au băgat pe toți în duce, mai bîni fotele. Le bătuseră și pe ele cot la cot cu noi. Cred că am făcut un ocol mare, ulterior am înțeles că sîntem la Circa 1.

● La coborîrea din duca ne-a așteptat un cordon de milițieni; cum trecem, unul cite unul printru ei, ne loveau. Am intrat apoi într-o cameră unde ne-au lesat cu mîinile la spate, cu șirme, cu ștorsi, cu fulcare, cu sursuri de gîști, cordoane, curele. Ne-au lîntur pe jos într-o cameră alăturată, unii peste alții. La un moment dat am tras cu dinții de șforile unui băiat care era sub mine, dar nu am putut să-l desfac. Pe urmă ne-au dus într-o sală de anchetă, cu o sală de cinematograf. Nu aveam nici aici voie să ridicăm capul, eu l-am ridicat totuși și am primit un baston în cap. La un moment dat ne-au dus cu fata la perete, cu mîinile sus, în clasa poziție de percheziționare. Ne-au percheziționat și pe urmă am fost luți și duși la Jilava tot așa, în bătaie. Eu nu mai vedeam cu ochiul stîng. La Jilava mi-a curs sînge din el. Deci în bătaie asta ne-au dus în niște duce speciale, cu 3-4 ușițe mici în care intrau de obicei cam doi oameni. Eram convins că ne duc într-o păcare în afara Bucureștiului să ne îmbucule, dar ne-au dus la Jilava, în Forul 13. La punctul de asistență medicală asistența și doctoria s-au putut bine cu noi, chiar au încercat să ne mai țină acolo, pentru că se făcuse presiuni să intrăm în celulele noastre. Acolo am stat lîngă un băiat care avea un glonte în picior. Mi-a povestit că a fost bătuț de veri lui bunii - unul maior de securitate și celălalt sergent de miliție. Băluțul acesta era și bolnav de epilepsie, și le sunna „mă, nu dai, stii că sînt bolnav”, „Ce să-ți fac, bă, dacă te-ai băgat în asta”, li spuneau ei și-l băteau mai departe. (Nu l-am mai întîlnit, nu e nici în Asociația 21 Decembrie. Mi-am dat seama că la foarte mulți le mai era frică. Spuneau că dacă intră de sare, astea pe mîna Securității au a poliție, e de rău.) La Jilava primisem o porocă - Falconetti - din cauza ochiului: aveam și spatele negru. După vreo oră am fost duși la celule. În celula mea, majoritatea erau tineri. Am primit un ceat care era oă chioară și rece cu o bucată de pine. Am spus „Tatăl nostru” gîndindu-mă că n-o să-mi mai văd părinții. Am înțeles că vom fi anchetați de Securitate. Pe la ora 4 a venit un doctor locotenent-colonel și ne-a spus că sîm liniștiți că vom fi eliberați, și în puțin timp a început să se așeze după buletinele numele fiecărui persoane. Cînd ne-am urcat în mîșina care ne-a dus la Piața Progresul, un plutonier maior ne-a spus că l-au prins pe criminal, adică pe Ceaușescu.

Grupaj a cîntuit de GABRIELA ADĂMEȘTEANU

PROCESELE REPRESIUNII DIN DECEMBRIE 1989

Există, de bună seamă, mai multe cauze care explică modul în care se desfășoară procesele referitoare la reprimarea din decembrie 1989. Dintre acestea de natură juridică, semnalăm — în continuare — numai două.

I. Instrumentarea proceselor de către organele judiciare militare, iar nu civile. Într-adevăr, toate cauzele din această categorie ajunse în fața judecătorească au fost, potrivit legii, de competența procuraturii militare (pentru efectuarea urmăririi penale) și, respectiv, a instanțelor militare (pentru judecare) — indiferent dacă inculpații au fost militari ori civili. Astfel cum rezultă din art. 26, 28, 29 și 209 din Codul de procedură penală, organele judiciare militare (procuratura și instanțele) sunt competente să soluționeze nu numai cauzele penale în care sînt implicați militari, ci și unele cauze în care inculpații sînt civili. De exemplu, sînt de competența acestor organe militare următoarele infracțiuni, indiferent dacă inculpații sînt militari ori civili: infracțiunile contra securității statului (trădarea, acțiunile dușmănoase contra statului, spionajul, atentatul care pune în pericol securitatea statului, subminarea puterii de stat, actele de diversione, sabotajul, complotul, compromiterea unor interese de stat, divulgarea secretului care periclitează siguranța statului); divulgarea unor secrete privind interese obștești; neglijența în păstrarea secretului de stat; divulgarea secretului economic; infracțiunile contra păcii și omenirii (propaganda pentru război, genocidul, tratamentele neomane, distrugerea, jefuirea sau însușirea unor valori culturale) etc.

Așa se face că toate procesele declanșate pînă în prezent în legătură cu evenimentele din decembrie 1989 au ajuns, în mod legal, în fața organelor judiciare militare, deși nu toți inculpații erau militari.

Dispozițiile menționate de art. 26, 28, 29 și 209 din Codul de procedură penală (care dau în competența instanțelor militare și unele infracțiuni săvîrșite de civili și care nu au nici o legătură cu activitățile militare) dăduese din anul 1968, anul adoptării acestui Cod. Ele dau expresie unei concepții totalitare despre realizarea justiției și au servit direct menținerii dictaturii. Cauzele care, într-un mod sau altul, puneau în pericol fundamentale totalitarismului au fost date, prin lege, în competența unor organe speciale, încadrându-se cu personal special selectat și supus unor rigori speciale. Este de notorietate că încadrarea la organele judiciare militare nu se făcea decît după o examinare extrem de serioasă a „dosarului” juristului care candida, examinare care avea în primul rînd în vedere dovezi relative la atașamentul și obediința acestuia față de sistem. De aceea, în tot decursul dictaturii comuniste cele mai sîngeroase represii au avut ca „justificare legală” deciziile organelor judiciare militare. De bună seamă, generalizarea unor aprecieri negative cu privire la întregul personal al acestor organe ar fi simplistă și incorectă, fiindcă — realmente — nu toți judecătorii și procurorii militari au constituit instrumentele Securității. Dar ceea ce interesează, de fapt, este ansamblul sistemului și concluziile cu privire la acest ansamblu: în general, organele judiciare militare au servit ca instrumente directe ale regimului totalitar.

Este, de aceea, explicabil să existe suspiciuni cu privire la interesul real al organelor judiciare militare pentru încredințarea și sancționarea, de exemplu, a membrilor fostului Comitet Politic Executiv. Și se poate presupune că în alt mod s-ar fi desfășurat acest proces dacă el ar fi fost soluționat de către judecători civili.

Realitatea este că, în mod normal, organele judiciare militare ar trebui să fie competente în soluționarea numai a cauzelor în care sînt implicați militari, iar restul infracțiunilor să fie de competența instanțelor civile. (Așa se întîmplă, bunăoară, în Statele Unite ale Americii.) Este o problemă care va trebui să fie analizată cu maximă seriozitate atunci cînd se va trece la modificarea legislației penale și procesual-penale. Deocamdată însă, potrivit legii încă în vigoare, dosarele relative la evenimentele din decembrie 1989 aflate în

curs de judecată sînt de competența instanțelor militare. Aceasta este prima dintre cauzele de natură juridică în măsură să explice modul nesatisfăcător de desfășurare a acestor procese.

II. Necesitatea obținerii de către organele de procuratură a avizului prealabil prevăzut de art. 226 alin. 3 din Codul de procedură penală în legătură cu unele infracțiuni săvîrșite de militari. Printre „formalitățile legale” care se opun tragerii la răspundere penală pentru unele dintre crimele de drept comun comise în decembrie 1989 se află și dispozițiile art. 226 alin. 3 din Codul de procedură penală, potrivit cu care: „Punerea în mișcare a acțiunii penale sau luarea măsurii arestării preventive pentru infracțiunile săvîrșite de militari în exercițiul atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu serviciul nu se poate dispune fără avizul prealabil al comandantului anume desemnat, după caz, de către ministrul apărării naționale sau de către ministrul de interne. Avizul negativ al comandantului trebuie motivat și se înaintează de către organul de cercetare penală, împreună cu dosarul cauzei, procurorului militar care exercită supravegherea cercetării penale. Dacă acesta nu este de acord cu avizul comandantului, dosarul cauzei se înaintează organului de procuratură ierarhic superior. Cînd nici organul de procuratură ierarhic superior nu este de acord cu a-

vizul comandantului, procurorul general (a avizului, după caz, al ministrului apărării naționale sau al ministrului de interne, dispune asupra punerii în mișcare a acțiunii penale sau asupra arestării preventive”.

La cunoștința noastră, „comandantul anume desemnat, după caz, de către ministrul apărării naționale sau de către ministrul de interne” la care se referă prima frază a textului legal citat este reprezentat, în fapt, de către însuși ministrii respectivi. Pe de altă parte, după cum se știe, actualmente, procurorii militari sînt încadrați ca personal militar în Ministerul Apărării Naționale. De aici, rezultă foarte clar că — practic — fără acordul Ministrului Apărării Naționale (pentru militarii din structura acestuia) ori al Ministrului de Interne (pentru militarii din structura acestuia), nicidecum nu se va realiza punerea în mișcare a acțiunii penale sau luarea măsurii arestării preventive în cazul menționatei infracțiuni. Și este de notorietate că virtuțile ierarhiei militare din cadrul Ministerului Apărării Naționale au fost implicate, în variate grade, în reprimarea din decembrie 1989. Aceasta este cea de-a doua cauză de natură juridică în măsură să explice de ce se întîrzie tragera la răspundere penală a actorilor militari care au executat ordinul de reprimare.

LUCIAN MIHAI

Icoane pe lemn. Muzeul Colețiilor
Foto: Dan Caraman

(Urmare din numărul trecut)

Principala intenție a acestor rînduri a fost aceea de a risipi extrem de periculoasă confuzie între dictatură și totalitarism. Am văzut că dictatura nu distruge structura societății, nu jefuiește marea majoritatea a indivizilor, că respectă, în general, tradițiile și religiile și că nu are pretenția să creeze o formă politică ireversibilă. În vreme ce totalitarismul face toate aceste lucruri. Atunci cum de a luat naștere confuzia? Mai întîi pentru că totalitarismul însuși se prezintă pe sine ca dictatură: ca una „bună”, de stînga, nu ca una „rea”, de dreapta. Ca dictatură bună și, în plus, ca una temporară, la sfîrșitul căreia (sfîrșit care rămîne întotdeauna nedefinit) indivizii (supraviețuitorii) vor deveni beneficiarii unei „epoci de aur”. Pe scurt, pe baza acestui scenariu, totalitarismul se prezintă pe sine ca „dictatură a proletariatului”. Bietul proletariat! În numele lui s-a putut face orice și, în primul rînd, zdrobirea proletariatului, a esenței mîncii, a demnității ei și a recompensării ei. Un Marx reînviat, potrivit unei butade faimoase, nu ar mai avea astăzi de rost decît aceste cuvinte: „Proletari din toate țările, scuzati-vă!”.

Cum de s-a putut ajunge, în istoria omenirii, la monstruoasă numită „totalitarism”? Și cum de ea nu a apărut mai devreme?

Pentru a accede la putere în mod nedemocratic trebuie în genere reunite două condiții: o situație de criză și un grup de indivizi conduși de un șef dispus cu toții în orice pentru însușirea puterii. Situații tulburi și indivizi care au știut să profite de ele și să fie capabili să găsească și să organizeze grupul de șoc necesar au existat frecvent în istorie. Însă rezultatul a fost întotdeauna o dictatură, și nu totalitarismul. Spre deosebire de acești indivizi, Lenin a mai avut la îndemîna ceva, ceva care celorlalți le-a lipsit. Acest al treilea element, fără de care totalitarismul nu se putea realiza, este o teorie socială glo-

ADRIAN IONESCU

DICTATURĂ ȘI TOTALITARISM

O confuzie care trebuie evitată

bală și aparență credibilă, de care grupul cîntec de inițiat precum și alții de bună credință se putea sluji pentru a da o justificare solidă actelor lor. Lenin a găsit acest al treilea element, care lipsea pînă atunci, în teoria lui Marx. Lenin a înțeles că, în afară de grupul mafiot, care în realitate nu credea în nimic, era nevoie de o idee capabilă să fanatizeze o parte din populație, să o antreneze și să o transformeze în masa de manevră a grupului leninist. Această idee care specula imperfecțiunea oricărei structuri sociale (de aici credibilitatea ei), care înfățișa purgătorul drept infern, promițînd apoi suprimarea infernului și realizarea paradisiului pe pămînt era tocmai teoria lui Marx. Credibilitatea acestei teorii era cu atît mai mare cu cît critica societății capitaliste occidentale, așa cum se înfățișa această societate la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea și cum, în bună

parte, continuă să se înfățișeze în multe țări din Africa și America Latină — era corectă. Corectă în această privință — corectă cînd e vorba de societățile în care bogăția nu este distribuită, ci polarizată, într-un dezechilibru periculos cu sărăcia extremă — teoria lui Marx a fost preluată în toate privințele, crezîndu-se — de către cei naivi și de bună credință — că și partea ei utopică (de fapt cea mai importantă) este corectă.

Ce a urmat din această mistificare de proporții, din această îngurgitare a părții otrăvite a fructului înaltă cu cea sănătoasă stîm cu toții, Lenin a reușit. Într-o țară a mizeriei tradiționale o bună parte a populației a fost indoctrinată și dispusă să răspundă la ordinele lui Lenin fiind convinsă că totul va decurge potrivit teoriei de bază pe care o adoptaseră. Cînd parte dintr-o mîntă păcătoasă a început să vadă că lucrurile nu se petrecuseră potrivit așteptărilor lor și au început să desearse primele semne de ezitare era deja prea tîrziu. Mașinării fusese pusă în mișcare, mafia inițială și apoi urmașii ei erau de-acum atît pînă pe situație. Ezitanții au terminat cu un glonț în ceafă, iar în cel mai bun caz au populat Gulagii pînă la sfîrșitul zilelor lor (vezi: Koestler, Soljenitîn, Salamov).

Dictatură și totalitarism. Ambele se nasc într-un moment de criză a societății și speculînd slăbiciunile democrației („Democrația este o orînduire imperfectă — spune Churchill —, dar din păcate nu cunoaștem ceva mai bun”). Dar o dictatură trece asemenea unei răni care se închide și trupul societății își recapătă treptat vigoarea și încrederea în sine. Totalitarismul, în schimb, atacă celele înseși ale vieții sociale și, la limită, primejdulose înseși specia umană. Întreaga experiență pe care omenirea a adunat-o de-a lungul secolelor în materie de organizare a conviețuirii este anulată în numai cîteva ceasuri ale istoriei. În urma sa, totalitarismul lasă o societate mîrbindă, căreia îi revine apoi sarcina imposibilă de a delibera asupra funcționării și supraviețuirii sale.

CULTURA ROMÂNĂ ÎN IMPAS

„Iată însă că, pe măsură ce a ieșit la iveală prezența la conducerea țării a unor „oști nomenclaturiste” disimulați în revoluționari, pe măsură ce a devenit vizibilă tendința noilor conducători de a păstra structurile comuniste și de a renunța la ele numai sub presiunea mulțimii (atunci când bastoanele și gazele lacrimogene ale poliției sau rângele și lanțurile minerilor nu reușeau să impună punctul de vedere oficial) oamenii de cultură au devenit mai circumspecți și în cele din urmă și-au retras girul acordat puterii feseniste. Cu excepția Televiziunii, care și-a redescoperit vocația mercenariatului și minciunii, cu excepția unor scriitori, publiciști și artiști care și-au vindut — pentru a doua oară — sufletul diavolului, cultura română în întregime — cu personalitățile și instituțiile ei reprezentative — a intrat într-o justificată opoziție...

Replica autorităților fesenisto-comuniste a fost brutală, necrutătoare. Tonul l-a dat Ion Iliescu. Inuși, care a circumscris discriminativ „o anumită parte a presei” — printr-o coincidență (?) exact aceea în care era criticată propria sa linie politică. Apoi au intrat în dizgrație literatura, teatrul, cinematografia — lăsate cu cinism să facă față legilor economiei de piață. După cum bine au observat oamenii de cultură din Occident... cultura a fost primul — și până în prezent ulti-

POLITICĂ ANTICULTURALĂ

Revistele Uniunii Scriitorilor își suspendă apariția

mul I — domeniu de activitate din România în care s-a trecut integral, profund, energic la economia de piață. Prin această suspectă prioritate acordată culturii, liderii României au stabilit un original record, de valoare internațională, întrucât nici în țările din Vest, nici în capitalismul capitalismului cultura nu este lăsată la discreția jocului de bursă, a valorilor materiale, ci este ocrotită — cu sentimentul responsabilității — de stat. Un alt record compromițător îl constituie cuantumul de numai 0,33 la sută din bugetul țării rezervat activităților culturale: în nici o țară nu se mai alocă pentru cultură atât de puțin! Ca să nu mai vorbim de faptul că nici acest puțin nici nu ajunge în mod sistematic, fluent la instituțiile de cultură, ci se împotmolește pe copilele labirintice ale birocrăției neocomuniste.

Întreprinderi culturale de mare anvergură, cum ar fi editarea scriitorilor noștri clasici, au fost abandonate. Re-

viste de cultură reprezentative pentru spiritualitatea românească trebuie, de asemenea, să-și suspende apariția. Pe marginea prăpastiei se găsește, de fapt, toată presa independentă, din cauza scumpirii necugetate a hirtiei. Dubios este faptul că exact în această perioadă de genocid cultural, justificat de către oficialitate prin severitatea legilor economiei de piață, înfloresc zeci de publicații pornografice, se tipăresc zodii și manuale de ghicit în palmă, se publică reviste șovine și periodice în paginile cărora se exprimă fără jenă nostalgia pentru dictatura ceaușistă. Toată această maculatură imundă care se revorsă de pe tarabele vinzătorilor de ziare și care — cuimea! — moie stă și nevindută cu săptămânile, ceea ce arată că nu rentabilitatea îi asigură existența, constituie cea mai bună dovadă că invocarea legilor economiei de piață face parte din demagogia, cu care deja ne-am obișnuit, a guvernanților noștri

și că în realitate se pune în aplicare, în mod sfidător, o politică de distrugere a culturii române, ca pedeapsă pentru îndrăzneala oamenilor de cultură de a se fi opus acțiunilor guvernului... Chiar dacă oamenii aflați la conducerea țării n-ar urmări distrugerea culturii române în mod deliberat, ei acționează mereu ca și când aceasta ar urmări. Cu alte cuvinte, dacă nu este la mijloc o rea intenție, se poate vorbi în mod sigur de incompetență și lipsă de responsabilitate.

Guvernul Theodor Stolojan riscă să rămână în istoria României drept guvernul care a desființat cultura română, înlocuind-o cu o pseudocultură. Ceea ce n-a reușit Nicolae Ceaușescu — ajutat de Mihail Dubrin, de Eugen Florescu, de Tamara Dabrin — reușește, iată, o echipă de guvernanți animată de resentimente față de personalitățile culturii naționale sau pur și simplu ghidați de calcule meschine și reprobabile.

„Îi felicităm pe toți — președinte, membri ai guvernului, parlamentarii — pentru îndeplinirea în mod exemplar a unei misiuni pe care și-au asumat-o din avarsiune, ignoranță sau neglijență: distrugerea — probabil pe termen lung — a vieții culturale în România.

România literară
(fragmente din editorialul apărut în România literară din 19 decembrie 1991)

Cuvînt la deschiderea expoziției „ICOANE DE CRĂCIUN” — 13 Decembrie 1991 —

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Daniel, doamnelor și domnilor,

Deschidem o mică expoziție cu icoane, o selecție foarte prețioasă. Spun asta pentru cei care nu au privit poate cu multă atenție icoanele asupra cărora ne-am oprit în alegerea noastră și care ilustrează o temă mai puțin tratată în iconografia românească în general și anume, tema nașterii Domnului; întimpinăm astfel Crăciunul care se apropie.

Această expoziție, după cum poate știți, este inclusă în programul săptămânii organizate de Centrul Creștin al Tineretului și Ministerul Culturii, o săptămână a „Nașterii Mântuitorului Hristos și a renașterii noastre”.

Expoziția nu a fost botezată „expoziție cu icoane de Crăciun”, dintr-o anumită rigoare, așa spune; mai precis, puteți observa în acest traseu al expunerii imaginii începând cu cele de pe ușile împărătești înfățișând ca întotdeauna Buna Vestire, până la imaginea simbolică și extrem de prețioasă a Pantocratorului, care este în mijlocul crucii închipuită din icoane de pe peretele din sala alăturată.

Este o expoziție minimală: n-o să spun mai mult decât asta despre expoziție, nu vreau să intru în detalii tehnice și stilistice ale icoanei, în special ale icoanei pe sticlă prezentă aici. Este o variantă descărnată a expozițiilor pe care sper că mulți dintre dumneavoastră le-au văzut, o variantă a expozițiilor de tipul Maria pe care Muzeul Târnavului Român le-a făcut; aceasta ar fi a patra Maria pe care o avem, adică o expoziție de tip tradițional. De ce spun varianta cea mai descărnată? — pentru că accentul este pus foarte mult și pe „golul” din această expoziție; sînt elemente puține, există un accent special pe prețiozitatea și pe semnificația gestului de ofrandă, reprezentat în multe dintre icoane. Despre icoana jârănească așa mai spune că nu reprezintă nimic diferit ca atitudine sufletească față de icoana cultă. Demersul icoanei, pe parcursul istoriei, ajungînd chiar pînă la anumite faze de degradare în pictura medievală occidentală, este că această imagine este foarte bine caracterizată de un fel de realism spiritual, neînțeles după aceea din pricina faptului că se cerea imaginii să exprime o relație causală, de tip cartezian decît în momentul acela, imaginea i-

coanei, judecată după niște canoane mult prea exterioare pentru ea, a început să fie înțeleasă ca „primitivă” și s-a explicat termenul prin faptul că iconarii nu cunoșteau perspectiva, nu cunoșteau anatomie etc.; aceleași lucruri s-au spus, de altfel, și despre arta medievală. Nu vreau să mai intru în amănunte, dar vreau să insist, în mod special, asupra faptului că icoana jârănească, prin „aerul” nemediat pe care îl are, este foarte aproape de duhul Sfinților Părinți; aerul nemediat este un fel de traducere a apostolului din „Pateric”, a Cuvintului, în fond; de aici rezultînd din punct de vedere stilistic acest aer lapidar, eliptic și direct.

Ce poate înțelege omul de azi, mai ales fără o inițiere în domeniul civilizației jârănești sau îndepărtat de ea? Trebuie să înțeleagă că icoana nu este o scenă de gen, tot așa cum construcția unei biserici nu reprezintă un elan spiritual, sau conștiința unui elan spiritual, sau o reprezentare a unui elan spiritual, cum ar fi în catedrala gotică,

ci organicitatea plăștii omului în zona spiritului. Ce înseamnă organicitatea în sensul ortodox? Înseamnă firescul. Se pot lua ca exemplu relațiile ce se stabilesc în Sfînta Treime: aici se poate vedea foarte bine o diferență de atitudine între noi, ca reprezentanți ai creștinismului oriental și creștinismul occidental, din faptul că de exemplu chiar în relația Tată — Fiu, Dumnezeu Tată — Dumnezeu Fiu în ortodoxie și în mediul tărănesc, există în mod evident și relația de tată luat ca tată și fiu luat ca fiu; acest firesc, această apropiere a unui lucru care este dincolo, care este supracategorial, dincolo de posibilitățile noastre de pătrundere, această familiaritate cu ceva care este de neatinș, caracterizează ortodoxia și în mod special aceste așa-zise primitive icoane. Nimic nu-i abstract. În fond poate aici este miezul problemei, icoana există pentru că s-a acceptat, după îndelungi dezbateri, în istorie, că justificarea icoanei este însăși Intruparea Domnului și Intruparea Domnului însuși a avut loc odată cu nașterea Lui, de Crăciun.

HORIA BERNEA

Dragă prietene,

Părăsesc deci România săptămîna asta. Nu promit nimic. Nu promit să mă întorc. Nu promit să continui o colaborare. O să văd. Mai bine să aștept și să-ți vezi reacțiile viitoare față de țara de care te desparti decît să faci promisiuni, așa cum se obișnuiește, la decolarea avionului.

Sincer însă vorbind, nu cred nici că aș putea uita și nici că aș vrea să interzic unele legături cu România.

Statutul meu era unul special. Făceam parte din faimosul batalion de voluntari care-și îndeplineau serviciul militar în străinătate. Fără chipiu. Fără tancuri în urma sau în fața cărora trebuie să alergi. Asta însemna pentru mine România, asta însemna pentru mine și serviciul militar. Astfel, „armată” și „România” — ce ironie! — vor rămîne pesemne asociate în memoria mea. Cum să nu zîmbești!

Una dintre cele mai puternice amintiri din România va fi, poate, pentru mine discuția din februarie 1991, sub ninsoare, în fața serviciului cultural, cu un militar în termen de vîrstă mea, care, dezrădăcinat din Timișoara, ne păzea ambasada, și căruia, în româneasca mea de analfabet, încercam să-i explic că și eu, ca și el, îmi făceam armata...

Plec cu cel puțin un regret. Acela de a nu-i fi ajutat destul pe studenții români. Mai mult decît spre intelectualii din această țară, eforturile noastre trebuie să se îndrepte spre cei ce studiază acum și care, doar ei, vor putea reconstitui cu adevărat România.

În cincisprezece luni de prezență în slujba cooperării franco-române, pot afirma încă de pe acum că această confruntare cu Bucureștii va rămîne pentru mine un moment esențial. Contactul s-a stabilit imediat. Important e acum să-l mențin, și scrisoarea aceasta ține să fie primul semn al dorinței mele de a păstra legăturile cu cîteva persoane care au însemnat ceva.

Deoarece, mai mult decît amintirile românești, vor rămîne cîteva prietenii.

De acum încolo, între noi va fi o distanță metrică. Va fi însă de ajuns să declanșăm din cînd în cînd un semnal, pentru a verifica dacă s-a păstrat comunicarea, dacă firul nu s-a rupt.

Cu toată prietenia,

Frédéric Martel

București, 29 noiembrie 1991

N.R.: Frédéric Martel a fost atașat cultural al Ambasadei Franței la București.

NAȘTEREA DOMNULUI

SLUIREA APROAPELUI ÎMPREUNĂ CU HRISTOS

Zilele acestea întreaga Biserică este în sărbătoare. Toți creștinii prăznuiesc venirea în lume a Celui proorocit cu mulți ani înainte, a Celui așteptat cu neostentată înfrigurare, a Celui dorit cu nădejde tare. Veac după veac omenirea a trăit în continuă adăstare, nepierzind o clipă speranța că un izbăvitor va veni spre a-i ușura povara păcatului și urmările lui. „Plinindu-se vremea”, cum bine arată Scriptura Sfântă (Galateni, 4, 4; Efeseni 1, 10), Fiul lui Dumnezeu a luat chipul nostru ca „să mintulască ce era pierdut” (Matei 18, 11).

De fapt în aceasta constă înțelesul praznicului de acum, simbol al începutului mântuirii noastre. Potrivit spuselor Apostolului și Evanghelistului Ioan, „Dumnezeu n-a trimis pe Fiul Său în lume ca să osindească lumea, ci ca să se mintulască prin El lumea” (Ioan 3, 17). Astfel lucrarea lui Iisus Hristos Domnul este, potrivit credinței noastre, o lucrare pusă în folosul lumii.

Mintuirea adusă de Fiul lui Dumnezeu o dată pentru totdeauna își arată însă roadele numai în măsura în care noi săvârșim voia Sa, împlinind ceea ce ne-a poruncit El a face și anume, slujind lumii. Mintuirea ea însăși se dovedește a fi o continuă strădanie de conlucrare a credincioșului cu Dumnezeu, în vederea dobândirii folosurilor decurgând din intruparea Cuvintului și a înținderii lor asupra întregii făpturi. De aceea Nașterea Domnului ne duce cu gândul la omenirea pentru care a venit în lume Fiul lui Dumnezeu, la înșesi obligatiile ce le avem față de obștea căreia aparținem și împreună cu care trebuie să ne mintuim.

Lumea în care trăim se află în permanență grijă a Tatălui Ceresc, care a hotărât să-i vie într-ajutor izbăvind-o. De altceva ori ne rugăm la sfintele slujbe: „Doamne, Doamne, caută din cer și vezi și cercetează lumea aceasta pe care a zidit-o dreapta Ta...”. Într-adevăr această lume o făptura lui Dumnezeu în mijlocul căreia am fost puși și de a cărei soartă avem noi înșine să răspundem.

Nimic din ce se petrece împrejurul nostru nu ne poate fi străin. De lume și de tot ce este în ea ne simțim strâns legați, potrivit voinței Domnului însuși „ca toți să fim una” (Ioan 17, 21).

Pentru adevăratul credincios nu este margine a datoriei pe care o are față de oricine și orice din această lume. Lumea întreagă este de altfel, precum învăță dascălii Bisericii, asemenea unui trup, căruia îi aparțin și creștinii (Epistola către Diognet, VI). Se bucură un măduțar, alături de el se bucură tot trupul. Suferă un măduțar, alături de el suferă tot trupul.

Simțămîntul că formăm eu toții un singur trup căruia îi sintem măduțare stă la temelia credinței noastre. De acel caracterul universal al înșesi mântuirii pe care a venit să ne-o aducă Iisus Hristos Domnul prin nașterea Sa.

Mintuitorul Iisus Hristos n-a cerut nimănui și niciodată să stea de-o parte neinteresându-se de aproapele, de obștea întreagă. Mai mult chiar, a poruncit următorilor Săi să facă din „Iubirea semenului”,

alături de iubirea de Dumnezeu, scopul cel mai înalt al vieții (Matei 22, 36-40; Marcu 12, 28-31). Lumea de care El ne-a îndemnat să ne instrăinăm este doar lumea păcatului, ori scurt zis: păcatul și patimile (Isaac Sirul, Cuvintul XXX despre mulțumirea lui Dumnezeu).

Adevăratul creștin, așadar, cinstește și urmează cu adevărat pe Cel care ca astăzi a coborât în lume intrupându-se, numai în măsura în care ține la lumea din care face parte și lucrează pentru mai binele ei.

Se cuvine a fi în clar asupra acestui adevăr mai ales acum cînd prăznuim Crăciunul și cînd ne aflăm în prag

de an nou, pentru că numai astfel putem avea siguranța că îl urmăm pe Hristos Domnul care a venit în lume „ca ea să albe viață, și încă din belșug” (Ioan, 10, 10).

Din pușniul arătat acum cu privire la înțelesul sărbătorii Crăciunului decurge marea responsabilitate pe care o avem în calitate de făpturi ale lui Dumnezeu față de noi înșine și nu mai puțin față de semenii noștri. Se cuvine să nu uităm acest lucru pentru că Dumnezeu-Tatăl însuși ne-a iubit atît de mult încît L-a trimis pe Fiul Său în lume ca pe toți să ne mintulască. Deși făpturi ale lui Dumnezeu însă, am fost alți de mult nesocotiți în timpul stăpînirii celor

fără Dumnezeu pentru care omul, numit „cel mai prețios capital”, n-avea altă valoare decît aceea a unui simplu obiect. Prin lupta și jertfa tuturor românilor, indiferent de starea, originea și apartenența lor, dar în special a tinerilor, dictatura comunistă a fost doborâtă. De atunci au trecut doi ani, dar n-am ajuns încă să ne putem împărtăși în întregime de roadele Revoluției. Lungii ani de totalitarism au lăsat urme adînci în conștiința oamenilor. S-a degradat nu numai starea materială a societății, ci mai ales starea ei morală. În viața de toate zilele ea și în conștiința oamenilor au rămas numeroase deprinderi și inclinații rele. Pe

îngă multiplele neajunsuri ce nu trebuie trecute cu vederea, ne-am trezit învrăjbiți și intoleranți, noi care eram oarecînd alții de îngăduitori unii față de alții.

E adevărat că starea de lucruri de la noi caracterizează majoritatea țărilor aflate oarecînd sub dominația comunismului ateu. Dacă însă în trecut n-am putut să ne spunem cuvîntul și să ne decidem singuri soarta, acum nu mai avem dreptul să repetăm slăbiciunile și abdicările care ne-au adus atîta rău. În calitate de creștini avem datoria să luăm atitudine așa cum ne-a învățat însuși Mintuitorul Iisus Hristos alegînd „între Dumnezeu și mamona” (Luca, 16, 13). La începutul lunii februarie vor avea loc alegerile locale, iar peste cîțiva timp alegerile generale. Fără ca Biserica să se amestece în luptele politice, nu poate să fie indiferentă soarta țării și a poporului dreptcredincios. Toamă de aceea se simte îndreptățită să atragă luarea aminte tuturor fiilor ei asupra importanței pe care o are votul lor și să le re-eară s-o facă în deplină responsabilitate, așa cum le dictează conștiința, neuitînd însă nici o clipă că de ceea ce face fiecare depinde pentru multă vreme soarta tuturor.

Sărbătorind Crăciunul, în fine, să nu uităm că numărul dintre frații și surorile, fiii și fiicele noastre trece prin lipsuri foarte mari. Numeroși se află în spitale, aziluri, orfelinăte etc., deseori uitați și lăsați în părăsire, toți așteptînd să fie mîngiați și să li se incline o mîină de ajutor. În plus anul pe care îl încheiem a înseris pe răbojul său două cutremure nimicitoare care au sfîșiat Banatul: unul în luna iulie, altul la începutul lunii decembrie și inundații care au produs victime și distrugerii în Moldova. Nenorocirea care s-a abătut asupra altora din semenii noștri nu ne poate lăsa indiferenți. Solidaritatea cu ei trebuie să se concretizeze în fapte ale dragostei creștine căci numai astfel făcînd, ne arătăm vrednici de iubirea pe care Dumnezeu însuși ne-o arată fiecăruia (I Ioan 4, 11).

La toate acestea să cugetăm în zilele de prăznuire a Nașterii Domnului, amintîndu-ne mereu de rostul venirii lui Hristos în lume și de faptul că toți sintem chemați să fim împreună lucrători ai lui Dumnezeu (I Corinteni 3, 9) la împlinirea sfintelor idealuri creștine pe care lumea de astăzi le caută cu atîta înfrigurare.

Hristos Domnul, Cel care „S-a sălășluit între noi... plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14), să binecuvînteze și să facă să redească în noi dorința de a sluji cu toată inima, lui Dumnezeu și aproapele, semenul nostru.

NICOLAE, Mitropolitul Banatului